
SÕDUR

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI

XVII AASTAKÄIK

PLUTTEIN

19. 01.

3

1935.

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI „SÕDUR“

Nr. 3 — 1935.

Sisustik:	Lk.	Sommaire:	Pages.
<i>Kol. A. Jaakson:</i> Vaimline töö	45	<i>Colonel A. Jaakson:</i> Le travail intellectuel	45
<i>Kol.-ltn. E. Ahman:</i> Kaardiasjandusest	49	<i>Colonel E. Ahman:</i> Organisation du service de carte topographique dans l'armée	49
<i>Toim.:</i> Tähelepanekuid ja hindeid lahendustest „Piltülesandeid suurtükiväelastele“	52	Observations et critiques de solutions des „Problèmes illustrés pour l'artillerie“	52
— „Gaasitorbikud nahast näokattega“ — Dr. J. Kuusk'i vastus D. Buxhoeveden'i kirjutisele	56	<i>Dr. J. Kuusk:</i> „Les masques à gaz en cuir“. Réponse à l'article de m. D. Buxhoeveden.	56
<i>D. Buxhoeveden:</i> Vastus dr. J. Kuusk'ile	59	<i>D. Buxhoeveden:</i> Réplique à Dr. J. Kuusk	59
<i>Major P. Villemi:</i> Langenute õigest nimest	60	<i>Commandant P. Villemi:</i> Au sujet du nom véritable des tombés au champ d'honneur.	60
BIBLIOGRAAFIA:		BIBLIOGRAPHIE:	
— Itaalia: „Esercito e Nazione“ august-september 1934	62	— Italie: „Esercito e Nazione“, août-septembre 1934.	62
— N.-Vene: „Voina i revoljuutsia“ juuli-august 1934	63	— U. R. S. S.: „Voina i revolutsia“, juillet-août 1934.	63
— Ungari: „Magyar Katonai Szemle“ nr. 12 1934	64	— Hongrie: „Magyar Katonai Szemle“ No 12—1934.	64
Kaitseväe elu	67	Vie militaire	67
Sõdur rindelt jutustab. Eesti sõduri kirjad omakseile Vene tegevast väest Maailmasõjas	69	Récit d'un soldat du front. — Lettres aux siens d'un soldat estonien du front russe pendant la guerre mondiale	69
Ametlik osa	72	Partie officielle	72
Sport kaitseväes	72	Sport	72

Vastutav toimetaja kolonelleitnant **J. REMMEL**

Kõnetr. Kaitseväe nr. 40
Kodune kõnetraat Kaitseväe 372

Tegev toimetaja major **J. KÕRGE**

Kõnetr. Kaitseväe nr. 163

Väljaandja: „SÕDUR“ Tallinn, Toomkooli nr. 7

Toimetuse ja talituse:

Toompeal, Toomkooli nr. 7
Kõnetr. Kaitseväe nr. 163
Talitus avat. k. 0800—1500
Toim. kõnet. k. 0800—1500

„SÕDURI“ TELLIMISE HIND:

Aastas 6 kr. — poolaastas 3 kr.
Veerandaastas 1 kr. 50 s.
Üksiknumber 20 s.

SÕDUR

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI

Nr. 3

19. 01. 1935.

XVII AASTAKAIK

VAIMLINE TÖÖ.

Kolonel A. Jaakson.

K a v a :

1. Töö kui paratamatu vajadus.
2. Nälg, kui töölesundija.
3. Ühiskondlik mittesarnasus kui tõukejõud tööle.
4. Töö väärtus.
5. Füüsiline ja vaimline töö.
6. Vaimlise töö meetodid — eksperiment, vaatlus, võrdlus.
7. Mälu — kui inimese vaimliste võimete alus.
8. Looming — kui inimese hingeliste võimete tippsaavutis.
9. Mälu kasvatus.
10. Ratsionaalne ja intuiitiivne mõtteviis loominguks.
11. Lugemine kui vaimline töö.

Inimene peab tööd tegema. Olgu see töö siis kas või paradiisi needus või lihtne vajadus, paratamatus, sest loodus — eriti põhjamaa loodus — ei paku küllalt iseenesest seda, mis inimesele ülalpeoks vaja.

Töö ei ole lõbu. Inimene teeb seda sageli vastu tahtmist. Inimene meeleldi lõbutseks, mängiks, unistaks, selleasemel et tunda igapäev töö karmust ja kibedust.

Terve inimkonna üks suuremaid probleeme on — kuidas meelitada tööpõlglik inimene töö juurde, mis vajalik inimkonna enda alalhoiuks.

Kauges minevikus leidis inimkond sobiva abinõu, et vabaneda karmist tööst. See abinõu oli — orjus. Tugevamad rassid, tugevamad klassid leidsid, et on palju mõnusam lasta teisi töötada enda kasuks. Nii vabanesid nende jõud kultuuri loomiseks.

Orjade töö lõi baasi kogu antiikaja kultuurile. Orjadekarja intensiivne töö lõi egiptlaste, kreeklaste ja roomlaste puhkevõimalused — eelduse antiikaja kultuuriks. — Kogu antiikaja kultuur rajanes orjusele.

Kaasaeg ei tunne enam orjaperemehe piitsa, mis sundis endisel ajal hulkasid tööle. Kaasaeg tunneb aga teist võimsat käskijat, mis inimkonda alati tööle sunnib — nälg. — Näljatont, hirm nälja eest — see on inimese üks ürgsem ja kõige võimsam käskija, töölerakendaja. — Nälja sunnil, või õigemini hirmul nälja eest, läheb inimene inimese kallale, nälg sundis ajaloo algaegadel metsikuid hõimkondi ühinema, uut kodu otsima; nälg pani ajaloos rahvad lainetama, liikuma, tekitades sõdasid. Ja veel tänapäeva ja tuleviku sõdade algelisemaks põhjuseks on ja jääb nälg. — Olgu siis sõdade ettekäändeks kas ekspansioon, laiutav imperialism või võitlus asumaade ja kaubaturgude pärast. Ürgelisemaks põhjuseks jääb ikkagi maine kõhuküsimus — füüsiline elamisvõimalus.

See on rahvusvahelises maastaabis nii. — Ühiskonnas endas on inimeste töölesundimise aluseks ühiskonna kihistumine, diferentseerumine. — Inimesed ei ole võrdsed ei füüsiliselt ega vaimselt. Me tunneme ühiskonna kihistust nii varanduselise jõukuse, nii töö ja elukutse kui ka vaimsete erinevuste ja vaimsete võimete alal. — Me tunneme ühiskonnas rikkaid ja vaeseid.

Inimene teeb esimeses järjekorras tööd, et saada elatismiinumumi, rahuldada ürgelisemat elunõuet — nälg. Kuid teiseks suureks tööletõukajaks on ühiskonna kihistumisel tuginev kasu i h a , t u n g r i k -

kusele. Et on olemas rikkaid, see mõjub magneedina vaeste fantaasiale ja usinusele. See on suur töölekihutaja. — Inimeste ettekujutuses on rikkus ja õnn üks ja sama. Kuigi rikkad ei ole õnnelikud, annavad nad maailmale illusiooni rikkusest kui õnnest — annavad püüdmise õnne järelle. — Järelikult ühiskonna kihistus, võrdsusetus ja mittesarnasus on tarvilik tõukejõud ühiskonnas. Kus pole mittesarnasust, seal pole tõusu, pole tõukejõudu, pole tegu ega püüdu. Majanduslik, sotsiaalne ja vaimne mittesarnasus loob ühiskondliku eluvõitluse ja võitluse põhimõtte. Elu jääb võitluseks. Ilma võitluse momendita oleks elul lõpp. Võitlus orgaanilises maailmas bioloogilise nähtena, võitlus sotsiaalses ilmas ja võitlus rahvusvahelises elus — sõjana.

Inimene kui elav olevus on võrreldav masinaga, — energia transformaatorina, ümbertöötajana. — Meie ei vaja oma igapäevast ülalpidamist ainult füüsiliseks elamiseks, vaid meil jääb sellest ülejääk energia ülejäägi kujul. Olgu see energia kaš vaimne või füüsiline.

Kogu inimese ülesanne seisab selles, et mõista rakendada seda energiat. Terves looduses maksab üks suur põhimõte, et ä r a i s k a e n e r g i a t, v a i d r a k e n d a t e d a m i n g i l e k a s u l i k u l e. — Töötades enda kasuks — töötame ka kogu ühiskonna kasuks. Nii tekib meieaja kihistatud ühiskonnas ühine alus, ühine side ja koordineerija — töö kui hulkade energia rakendusvõimalus enda ja ühiskonna, inimkonna heaks. — Ühiskonna-teadlaste keskel on lahendamatuks jäänud ammune probleem — võitlus isiku ja ühiskonna vahel. Kui palju peab isik end ohverdama ühiskonnale ja kui palju võib ja on ta õigustatud nõudma ühiskonnalt. Kas täiuslik isik või täiuslik ühiskond? — Kas kõik isiku kasuks või kõik ühiskonna hüvanguks? — Nagu öeldud, puudub sellel vanal ühiskondlikul probleemil ühine lahendus. — Kuid ühes küsimuses on ühiskonna-teadlastel ühine vaade ja arusaamine — see on töö v ä ä r t u s e k ü s i m u s. Kui kogu inimkond on evolutsioneerunud, kultuuriliselt arenenud — siis on selle põhjustajaks ikkagi töö — töö üldises mõttes. Oli ta siis töö individuaalne või kollektiivne, orjade või vabade inimeste töö, töö nälja ja puuduse sunnil, või olid selleks ergutajaks inimese egoistlikud kired — püüd rikkusele ja võimule. — Töö hoiab inimkonda tema maises olemises ja töö kannab inimkonda tsivilisatsiooni arengu teel. Kui kogu inim-

kond oleks võimeline looma ühist monumenti oma aastatuhande pikkustele püüetele, otsinguile, lahendatud ja lahendamata probleemidele — siis oleks see mälestussammas tööle. — Kui inim-isik on omaette väärtus, omaette maailm — kelle hinnanguks ei ole ühist mõõdupuud — siis meie nivelleeriks kõik seisuste vaheseinad ja ühiskondlikud eesõigused, kui meie tõena võtame aktsiooni — isiku v ä ä r t u s v ö r d u b t ö ö v ä ä r t u s e l e.

Inimene teeb tööd füüsiliselt ja vaimliselt. Iga käeliigutus ja jalaaste on juba füüsiline töö, kus kulutame teatava osa energiat ja kus rakendatud tööle mitte ainult meie lihased, vaid kuhu kulutame ka vaimlist energiat — tahet — mis juhitud närvikava kaudu. Järelikult — ei saa olla absoluutset vaheseina füüsilise ja vaimlise töö vahel. — Me teame, kuid inimesed tehes nürivat füüsilist tööd aast-aastasse — kuluvad ja nürinevad ka vaimiselt. Ja ümberpöörduvalt, näeme vaimutöö tegijat, kuid nad — kuluvad ja väsivad füüsiliselt.

Füüsiline töö on füüsilise energia rakendus teatava sihiga. Ta nõuab sageli suurt harjumust ja vilumust, kuni jõuab teatava automaatsuseni, kus vajalik vaid veel teatav üldine kontrolliv tähelepanu, — kuna kõik muu toimub alateadvuses — närvikava reflekside näol. — Me kõnnime, liigume, ilma et meie teadvusel oleks suuremat vaeva meie jala- ja kehalihaste pingulhoidmiseks; — seda ülesannet toimetab juba meie selgroost lähtuv närvikava — lihtsa harjumuse — närvikava reflekside näol. Vaimlise töö analüüs on juba palju keerukam. — Füüsilist energiat rakendame otsekoheselt, vahetult, kas käsitades relva või mingisugust masinavänta, puht harjumuse, eksperimen-di abil. — Vaimlise töö mõistmiseks on vaja tunda mõnda põhjanevat närvikava omadust, kui eeldust vaimliseks tööks. — Inimese vaim rikastub peamiselt kolmel teel: need on eksperiment, vaatlus ja võrdlus.

Esimene neist — eksperiment — on alus igasugustele teadmistele. Inimene katses tab — see on — vahetu kokkupuutumine asjaga, mille omadusi inimene õpib tundma. See oli ja on ka praegugi kogu inimkonna teadmiste õigem alus, luues empiirilised teadmised, mis omandatud katselisel teel. — Võtame säärased teaduseharud nagu füüsika, keemia, mehaanika, — nende olemasolu ja kõrge arenguline tase oleks raskesti ettekujutatav ilma katseta — eksperimentidita.

Kuid on palju teaduseharusid, vaimutöö alasid, kus eksperimendi — katse — rakendamise võimatu. — Meie ei saa mõnda ajaloolist sündmust või ühiskondlikku käärimest enda lõbuks lasta uuesti korrata. Meie piirdume siin vaatlusega, lastes sündmusi enda vaimusilma eest mööda käia kas ajaloo lehekülgede kaudu, või olles ise vahele võetud sündmuste kaasolijaks ja vaatlejaks.

Õige lähedane vaatlusmeetodile on võrdlus, võrdlus kui üks vaatluse all-liik. Kui Darwin lõi oma põhjapaneva loodusteaduse teooria liikide tekkimisest, siis kujutas ta — nagu ta ise väidab — ainult vaatlust ja võrdlust. — Darwin oli suur vaatleja ja võrdleja — suur tähelepanija, selgemalt nägija ja mõistja kui miljonid teised inimesed, kes ka enne ja pärast teda võisid valeda ja võrrelda.

Eksperiment, vaatlus ja võrdlus on vaimlise töö meetodid. Nad ei ole aga vaimline töö ise, — mille mõistmiseks, nagu eespool öeldud, vaja teada inim-psühhika mõnda põhiomadust.

Inimene on alalises kokkupuutes välismaailmaga. Nendeks vahendeiks, mille kaudu meie psühhikasse valguvad välismaailma sündmused, on — vana terminatsioonini järele — meie „viis meelt“ — see on nägemine, kuulmine, maitsmine, kompamine ja haistmine. Need on nagu välisvõimused, mille kaudu inimese psüühiline maailm on alalises kokkupuutes välismaailmaga. — Kuidas saab üks välis-sündmus meile taibatavaks, olgu kas või nägemise kaudu? Mis tähendab — meie näeme midagi? Nägemine on võimalik ainult valguse kaasabil. Valgus on võnkumine, mehaaniline eetri liikumapanek, mis põrgates ühelt või teiselt esemelt tungib meie silma. Tähendab esimene etapp — mehaaniline võnkumine. Tungib see mehaaniline võnkumine meie silma, millel see omadus, et ta muudab valguse mehaanilise võnkumise füsioloogiliseks elamuseks, mis antakse edasi närvikava ärrituse teel (teine etapp). — Tungib närvikava valguse ärritus meie peaaegu — saame nägemisele kolmandama astme — psüühilise elamuse — meie näeme. Tähendab — läbi kolme etapi käib energia, kuni ta lõpuks transformeerub meie teadvusele vastuvõetavaks psüühiliseks elamuseks. — Kuid sellest on vähe. Närvikava ülesanne ei piirdu ainult ärrituste edasiandmisega meie teadvusele. Närvirakul on võime teatavat elamust, ärritust, endas kinni pidada, alal hoida. See närviraku

põhiomadus on aluseks inimese mälu. Närvirakk võtab vastu, hoiab alal teatava ärrituse ja kutsub tarbe korral meie teadvuses uuesti ellu elamuse, mis on paljude aastate eest läbi käinud meie psühhikast. See on üks meie närvikava salapärasemaid võimeid — esimene alus kogu inimese vaimlisele tööle. — Sellest on veel vähe. Vähe on sellest, kui inimpsühhika oleks elav mälu - a u t o m a a t, elamuste alalhoidja ja mehaaniline edasiandja. Inim-psühhikal on veel kolmas ja kõige suurem võime: inimene võib kogutud elamusi, — teadmisi — ümber korraldada, kombineerida, inimesel on vaimne sünteetiline loomingu võime. Mälu kaudu kogutud materjalist ise midagi luua, uut sünnitada, on inimestel hingeliste võimete tippsaavutus.

Järelikult — inimene peab mälu kaudu koguma materjali, muljeid, elamusi, teadmisi — ühelt poolt. Ja teiselt — inimene peab oma loova fantaasia abil ja mälu kaudu kogutud mehaanilise materjali varal — ise midagi looma. Olgu siis see looming kas või juhi otsus, mis on vaid süntees olukorra hinnangust ja kogutud luureandmetest, olgu see mõni inseneri ehitusplaan — tulemus ja looming arhitektuurilistest teadmistest ja kujutusvõimetest, või lõpuks olgu see looming kas või mõni ilukirjanduslik teos — kirjaniku looming kui tulemus elulistest tähelepanekutest ja hingelistest elamustest. Materjali kogumine on vaid abinõu, vahend, kuna vaimline looming on siht, eesmärk.

Kool on see, kes meieaja inimest peab õpetama vaimlisele tööle. See on vaimlisele tööle — kui iseseisvale loomingu, iseseisvale tegutsemisele. Kuid me kõik teame seda meieaja kooli suurimat pahet — ta piirdub vaid teadmiste mehaanilise kogumisega. — Meieaja kool on puht mälu-kasvatamise kool. — Eksamite sooritamine on vaid mehaaniline mälukoormamine. — Iseseisev mõtlemine, vaimline loomingu osa — haarab vaid väikese osa meieaja koolide õppekavast. Vast uuem töökooli poole rühkiv püüd suudab rakendada õpilasi vaimlisele ja füüsilisele tööle — tööle kui loomingu. — Ei taha ju keegi eitada mälu ääretut suurt väärtust inimese vaimlises töös. Kuid ta on siiski abinõu, mitte eesmärk. — Ja isegi selle mälu kasvatuse ja arendamise suhtes oleks vaja nii mõningaid korrektiive.

Et üks või teine elamus ja teadmine jääks püsivalt meie mällu, on vaja kõige

enne tugevat tähelepanu. Inimese tähelepanu on sageli hüplev, ühelt asjalt teisele libisev. Vaja on mõtet kinni pidada. Vaja üht mõtet võimalikult kauem hoida meie tähelepanu fookuses, siis vaib jätab ta tugeva jäljendi meie mällu, jääb peatuma meie teadvusse. — Et mälu kasvatada, on vaja mõtte tegevus, mõtte selgus ja mõtte vältus. — Inimese psühhika ei ole võrdne iga meeleorganite ärritusele. On inimesi, kelle mällu jääb kõik silmaga nähtav (visuaalmälu), on teisi, kellele paremini mälusse jääb kõik kuulud jne. — Kasvatusteaduses maksab reegel, et mida rohkem meelteorganeid võtnud osa teatavast elamusest, seda sügavama jäljendi jätab ta mällu. Võõrkeelne sõna, mis kuulud, nähtud ja ise kaasa loetud, on kergemini meellespeetav kui ainult loetud või ainult kuulud.

Nagu öeldud, on mälu vaid materjali kogumise ülesanne. Meie ei kogu ju mõtteid mõtete eneste pärast, vaid sellepärast, et luua. Kogutud vaimne energia peab muutuma aktiivseks, peab muutuma vaimliseks tööks — loominguks. Inimese vaimline töö — looming võib olla ratsionaalne või intuiitiivne.

Esimene — ratsionaalne mõtteviis — see on loogiline ehitus, põhjenduste ja tõestuste varal. See on piltlikult öeldud *maatiline valem lahendamise*, kus kõik tugineb endistele tõekspidamistele, nagu uus ehitus vundamendile.

Intuiitiivne mõtlemine — see on mõtte sähvatus, säde, refleks, kus uus mõte tuleb valgusekiirena kustki väljastpoolt.

Kuid üldiselt on iga uue mõtte algus ja tekkimine ebamäärane, pealiskaudne, udune. — Et uus mõte sünniks uue olevusena maailma, vaja teda kaua endaga kaasas kanda, kaua hellitada, vaja mõtet „põdeda“, kuni ta küpseb, valmib väarikaks, et saata teda maailma. — Vaimline looming oletab püsivat tööd, vaimlist ja hingelist seedimist, kannatamist olemasolu sügavamate küsimuste pärast. See on sageli puuriv süvenemine iseendasse ja oma ümbrusse, üksiolek oma enda purevate mõtetega. — Ja kui need mõtted on sündinud, on „saanud lihaks“, et saada läkitatud maailma, peavad nad hõõguma jumaliku sädet, et sütitada ja süüdata teisi. — Ainult siis on inimese vaimline looming positiivne töö inimkonnale.

Inimese vaim rikastub eksperimendi, vaatluse ja võrdluse kaudu. Esimene neist kui vahetu kogemuste andja on väärtuslikum inimese vaimu rikastaja. Kuid meie-

aja sotsiaalne elu on meid kõiki surunud kitsastesse ühiskondlikesse raamidesse. Meie aja ühiskondlik tööjaotuse põhimõte nõuab ikka suuremaid ja suuremaid eriteadlasi omal alal, mis omakorda arendab vaid ühekülgseid inimesi. Harmooniline, kõigekülgsest arenenud inimene on ju inimkonna ideaal — kuid ta on haruldane nähe meie aja spetsialistide ajajärgul. — Et vähegi täiendada, rikastada inimvaimu igakülgsest, peame leppima teiste kogemustega, teiste eksperimentidega. — Ja üheks sääraseks rikastamise allikaks on lugemine — kui teiste teadmiste laenamine ja teiste elamustega enda täiendamine.

Lugemine on tõsine vaimline töö. Ilma raamatuta oleks meieaja kultuuri raske ette kujutada. Raamat on saanud väga vajalikuks relvaks igale kultuurinimesele. — Kui meie nõrgad teadmised ühel või teisel alal meid ei aita, — siis haarama alati käe raamatu järele. — Raamat on mikroskoop, mille abil meie nõrk silm suudab näha rohkem, kui ilma selleta. — Lugemine on tõsine vaimline töö, kuid tema teostamisel nii sageli eksitakse. Meil on saanud reegliks, et isiku intelligentsuse taset hinnatakse eruditsiooniga — s. o. loetud raamatute rohkusena ja saavutatud raamatute tarkusega. — Siin seisab põhimõtteline viga selles, et teiste mõtete automaatne omamine ei ole veel *mingisugune tarkus*. Iga lugemist ei saa kaugeltki pidada tõsiseks vaimliseks tööks. On olemas õige sageli nn. laisk lugemine, passiivne allumine loetud mõtetele. See on mõttetu energiakulutus.

Õige lugemine — lugemine kui vaimline töö — nõuab teravat tähelepanu, nõuab tahet, analüüsi ja sünteesi võimet, nõuab otsustusvõimet. Passiivne raamatute „õgimine“ — kiire läbivuristamine — on asjata energiakulutus. Iga raamatulugeja peab loetud mõtete kõrval alati teotsema oma mõtetega. Lugeja peab arvutama loetud tööd oma kogemustega, oma vaimliste võimustega. Oma kogemused on aluseks, loetud tarkus vaid täiendus. Kui meie ei ole näinud merd ega metsa — ei aita ükski kirjeldus nende ilust ega võimsusest. — Luge da — see tähendab aru saada, taibata autori mõtteid, kuid ka sealjuures ise mõtelda. Mitte passiivne alistamine teiste mõtetele, vaid oma mõtete jaatamine, eitamine ja ümberhinnang. Ärme lepime millaski, mis autor on mõtelnud, vaid juurdleme iseeneses, kas autori mõte on meie seisukohast õige või mitte. Kõik teadmised, mis laenatud hea usu peale — on väärtadmised. Luge da on tarvis vähem, kuid hästi. Luge-

des on vaja leida iseennast — kaaludes, kaheldes ja ümber hinnates oma tõekspidamisi, jõuda kindlale veendele — tõekspidamisele. Sellisel kujul on lugemine tõsine

vaimline töö, mis aitab täita meie kogemuste tühemeid, mis paratamatud meieaja sotsiaalse olukorra ja inim-isiku elu läheduse tõttu.

Kaitseväe kaardiasjandusest.

Kolonelleitnant E. Ahman.

Viimasel ajal kaardiasjanduse küsimused on avalikkuses äratanud elavat huvi. Sellest lähtudes ongi alljärgnevate ridade ülesandeks anda lühike ülevaade ka kaitseväe kaardiasjandusest. Kaitseväe kaardiasjandus võiks nende ridade kirjutaja arvates pakkuda avalikkusele teatavat nuvi, sest et kaitseväe kaardiasjandusel ei ole ainult tähtsad ülesanded riigikaitse ettevalmistamisel ja teostamisel, vaid kaitseväe kaardid on seni andnud kartograafilisi põhimaterjale paljudele üritustele, mis seotud riigi pindalaga ja üldriiklikkude huvidega.

I.

Et luua selgemat pilti ja anda võrdluseks materjale, toome kõigepealt lühikese ülevaate selle küsimuse korralduse üle mujal. *Kartograafia alal on rahvad tihedas koostöös.* Ühisel jõul ja ühiste instruksioonide alusel on väljaandmisel terve maailma kohta kaart mõõdus 1/1.000.000.

Selle kaardi Eesti-Läti-N.-Vene ühise lehe — (Leht nr. 35) — kirjastamine seisab vaid rahaliste kulude küsimuse tõttu.

Läänemere Geodeetilise Komisjoni, millesse konventsiooni alusel kuuluvad kõik Läänemere piirkonnas asuvad riigid, seega ka Eesti, juba 10 aasta kestel teostab suuri geodeetilisi töid. Kaitseväe Topo-hüdrograafia osakond on Eesti poolt konventsiooniga võetud kohustused täitnud korralikult. Siit osalt selgub tähtis asjaolu, et ei saa ütelda, nagu võiks mõni kultuurriik kartograafia alal väga maha jääda üldisest nivoost. Õigem on teine tõsine asjaolu, et iga riigi kartograafiliste tööde areng ja edasijõudmine oleneb peaasjalikult riigi majanduslikest võimalustest.

Lätis on kartograafilised tööd oma raskuspunktiga koondatud sõjaväe geodeesia-topograafia osakonda. Triangulatsiooni töid tegi põllutöoministerium. Viimastel aastatel on triangulatsiooni teostama hakanud ka sõjavägi, sest põllutöoministerium ei suutnud täita kõiki sõjaväe vajadusi.

Poolas on kartograafilised tööd koondatud Sõjaväe Geograafia Instituuti (Woiskowy Instytut Geograficzny), mille peamiseks ülesandeks on sõjaväe varustamine kaartidega; peale selle annab ta välja veel teisi riiklikke kaarte. Tema eelarve on ära jaotatud mitme ministeeriumi vahel — sõja-, teede-, majanduse-, hariduse- ja teiste.

Selle sõjaväelise asutise kõrval eksisteerib Lvovi ülikooli juures veel teine kartograafilisi töid teostav asutis prof. Romer'i juhatusel, n.-n. „Romer'i Instituut“. Viimane teotseb rohkem kooli-kaardiasjanduse alal.

Jugoslaavias teotseb Sõjaväe Geograafia Instituut, nagu Poolaski. See on suurimaid riiklikke asutisi Jugoslaavias. Instituudi uued hooned võistlevad kuninga lossidega. Arvesse võttes, et Jugoslaavia territoorium koosneb mitme endise riigi maa-aladest, on seal poliitilise seisukorra tõttu sõjakaardistamise tööd väga intensiivsed.

Saksamaal on kartograafilised tööd 3. juuli 1934. a. seaduse alusel koondatud siseministeeriumi alla. Seadus kriipsutab alla riigikaitse ülesannete esmajärgulist tähtsust mõõtetöodes (Seaduse § 2, lõik teine kõlab: „Esmajoones tuleb arvestada riigikaitse nõudmisi“). Kartograafilisi töid juhtivate jõudude hulgas on palju ohvitseri Versailles rahulepingu alusel likvideeritud Saksa kindralstaabist.

Inglismaa kui maailmariigi kartograafilised tööd on koondatud mitmesse asutisse. Emamaal teotseb sõjaväeline asutis Ordnance Survey. Tema alla on koondatud veel tööd Aasias, Aafrikas ja saartel. Seal, kus asumaadel on dominiiooni õigused, nagu Kanada, Lõuna-Aafrika, India ja Austraalia, teotsevad omad kartograafilised asutised.

Rootsis on kõik kartograafilised tööd koondatud kindralstaabi kätte.

Taanis Geodeesia Instituut kuulub juhtimise ja eelarve suhtes kaitseministeeriumi alla.

Soomes 1928. a. reorganiseeritud kartograafiliste tööde korraldusega koondati kõik tööd põllutööministeeriumi alla.

Peagi selgus, et mehaaniline koondamine ei andnud soovitavaid tagajärgi. Praegu kartograafilise keskasutise „Maanmittaushallitus'e“ kõrval teostab sõjavägi suurel määral oma mõõtetöid ja „Geodeetinen Laitos“ meile hästi tuntud ja lugupeetud professor Ilmari B o n s d o r f i juhtimisel sooritab I klassi triangulatsiooni töid.

N.-Venés on püütud koondada riiklikke topograafilisi-hüdrograafilisi ja geoloogilisi töid, seega riiklikku kartograafiat, ühte asutisse — GGGGU-sse, kusjuures on sõjaväeline ala välja jäetud, sest punaarmee (RKKA) staabi juures teotseb täiesti iseseisvalt topograafia osakond sõjakaardistamise alal, mille kasutada suured kaadrid. Venemaa territoriaalset suurst arvestades, on GGGGU lahendada teaduslikke ülesandeid ka kartograafia alal.

Kokku võttes näeme välismaade eeskujudest, et riigid kartograafia alal esmajoones arvestavad riigikaitse tarveid ja kartograafilised tööd selle tõttu on koondatud peaaegu eranditult kaitseväge asutiste kätte.

II.

A. P e r s o n a a l. Topograafiliste tööde läbiviimiseks, mis seotud riigikaitse ülesannetega, on tarvis kõigepealt personaali, kes on saanud mitte ainult puht topograafiakutselise, vaid sõjakutselise ettevalmistuse, nagu see on mujal. Meie kaitseväge esimesed topograafid siirdusid meile Vene armeest, olles seal saanud vastava tehnilise ettevalmistuse, nagu kogu meie kaitseväge juhtiv personaal Vabadussõjas. Meile siirdunud vene sõjaväest topograafid olid juba heade kogemustega. Hiljem on meie topo- ja hüdrograafide ette valmistatud Eesti sõjakooli kursuse lõpetanud valitud ohvitseridest. Topo-hüdrograafia tööde kursuse lõpetanud isikutest on mitmed kõrgema haridusega nii tehnilisel kui ka puht sõjaasjanduse alal. Kaitseväge kõrgemad juhid on sõjaväge kõrgemates õppeasutistes saanud geodeesias, topograafias ja kartograafias küllaldase ettevalmistuse, et asjatundlikult hinnata topograafilise kaardi väärtust ja otstarbekohaselt suunata töid.

B. M a t e r j a l. Endiselt Vene riigilt saime suure päranduse topograafilise kaardi näol mitmesugustes mõõtetudes. Vene põhikaardistuseks meie maal olid kaadrid mõõdus 1:21.000 ja 1:42.000. Need valmistati Maailmasõja eelaastatel ja osa sõja esimestel aastatel toleaja tehniliste nõuete kohaselt. See kaardistus läks Vene riigile palju

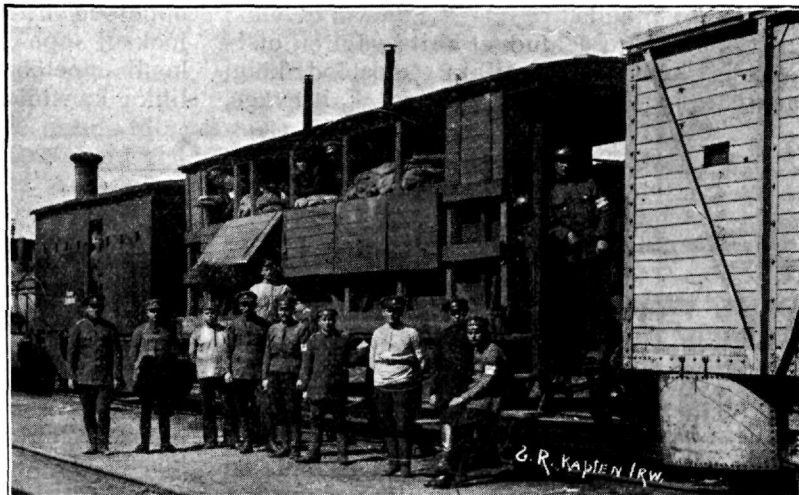
maksma. Kui ühe ruutkilomeetri plaanistamine maksis keskmiselt 100 krooni, siis kogu meie maa plaanistamine maksis 4.750.000 krooni. Sellele tulid lisaks kartograafilised tööd otseses mõttes, hüdrograafilised mõõtmised merikaartidega jne. Liialduseta võib ütelda, et kaartide alal saime Venelt umbes kümmemiljoni kroonilise päranduse. Kartograafilisi töid Eesti alal Vene riik sooritas peaaegu sajandi kestel, kui võtta arvesse, et prof. S t r u v e oma triangulatsiooni töid algas mõõdunud sajandi esimesel veerandil. Üldse topograafilised plaanid ka vanades ja rikastes riikides ei sünni mõne aasta kestel. Näiteks toome vana kultuurriigi Taani, mis teostab oma territooriumi ümbermõõtmisi mitmed korrad, lugedes põhiplaanistamise kõlvulisust 50 aasta ümber. Vene kaardid olid Vabadussõjas head, ka praegu on niivõrd kõlvulised, et nende põhjal üks ülikooli geograafia õppejõududest on veel hiljuti kirjastanud oma arvates eeskujuliku seinakaardi mõõdus 1:200.000. Reljeefi kujutus vene kaartidel on seniste kontrollimiste andmetel rahuldav, näiteks, M u n a m ä e k ö r g u s vene andmetel on 316,62 m, meie 1932. a. tehnilise loodimise järgi on Munamäe kõrgus 316,79 m (Reeper 316,82 m), igatahes vahe kõrgustes ei ületa praktilisi nõudmisi. Meil ei ole põhjust meie oludes juba iganenud vene kaarte ülistada, aga põhjuseta laita oma aja ja oma olude kohta tehtud korralikku tööd ei ole ka põhjust. Vastuoksa. Olemasolev materjal on põhjalustes korralik ja teda kontuurides ja esemetes korrigeerides (metsad, elamud jne.) ning täiendades, võime saada kõlvulise kaardimaterjali. Meie riigi ressursside ja töid täitva tehnilise personali koosseisude juures ka need tööd nõuavad aastaid. See töö on esmajärguline.

C. M e i e k a i t s e v ä e s e n i s t e s t t ö ö d e s t k a r t o g r a a f i a a l a l. Kohe pärast Vabadussõda asuti valmistama topograafilisi ja mere kaarte, mis vastaksid meie riigikaitse nõuetele. Meie omad kaardid on täitsa salajased. Neid antakse välja vastutavatele isikutele kaitseväes ja vastutavatele riigiametnikele väljaspool kaitseväge. Meie topograaf ja hüdrograaf töötab hoolsasti, ta annab keskmiselt 10% rohkem töötulemusi, kui on üldtuntud töönormid. Seda tuleb osalt seletada eestlaste hoolsusega töö täitmise juures. Täitsa salajased kaardid vastavad neile nõuetele, mida kaitsevaelised asjatundjad esitavad sõjakaardile. Meie põhikaart mõõdus 1:25.000, samuti merikaart 1:50.000 võivad täiesti sellesarnaste välismaa kaartidega võistelda.

Põhiplaani topograafilisteks kaartideks teostub peaaegu kõikjal mõõttud 1:20.000, või 1:25.000. Eranditena mõned piirkonnad kas riigikaitse või tööstuse huvides plaanistatakse veelgi suuremates mõõttudes. Mida suuremõdulisem kaart, seda rohkem nõuab ta valmistamine aega ja kulu. Saksamaa kavatses tulevikus topograafilist põhiplaani teostada mõõdus 1:5000, sest 1:25.000-line kaart on juba riigi kohta olemas, N.-Venemaa aga mõõdus 1:50.000, sest senised põhiplaani tööd mõõdus 1:25.000 osutusid liiga aeglaseks. Nagu näeme, põhiplaani mõõt sõltub siin olukorrast.

Kui võtame oma põhiplaani 1:25.000, siis ka sellise, võrreldes väikemõdulise plaani valmistamine kogu riigi territooriumi ulatuses nõuab palju aega ja palju raha. Oletame, et meie suudaks välja saata igal suvel 10 topograafi kalliste töölis-salkadega. Nad plaanistaksid ühe suve jooksul kokku umbes 900—1000 km². Et 10 topograafi saaks töötada, on vaja tarvilik arv triangulaatoreid, et saada kaarte, on vaja tarvilik arv kartograafe ja joonestajaid. Sellise meie oludes suure pingutuse juures saaksime põhiplaani kogu riigile umbes 50 aasta jooksul. Suuremõdulised kaardistamised nõuavad suurt tööjõudu ja palju raha. Seesama tööjõudude koosseis 1:5000 põhiplaani valmistamisel suudaks oma ülesande täita vaid aastasada vältusel. Sellest järgneb, et praegusegi plaanistamise tempo saavutamiseks plaani 1:5000 juures tuleks tööjõude suurendada vähemalt 20 korda ja vastavalt tõuseksid ka kulud. Kaitseväeliseks kaardistamiseks ei saa hankida juhuslikku tööjõudu, sest kaitseväge topograafi töö on osa riigikaitse tööst ja seega alub kõigile nõudmistele, mida esitatakse riigikaitsele üldse, nii selle ettevalmistamisel kui teostamisel. Seega on selge, et iga maamõõdu plaan ei kõlba sõjalisteks otstarveteks.

Kaitseväge topo-hüdrograafia osakond on seni töötanud meie realiteedi piirides. Tööde tempot on takistanud rahapuudus, mille

S.R. „Kapten Irve“ raskekuulipilduja vagon jaanuaris 1919.

tagajärjel paljud maastikul tehtud tööd kaardidena välja andmata. Kaardid 1:25.000 ja 1:50.000 on meile taktikaliseks teotsemiseks sobivad. Nende kaartide alusel valmistatakse meil vastavad vähemamõdulised kaardid, nii kaitsevägele kui ka rahvale üldiseks kasutamiseks. Nii on meil vastava kokkuleppe põhjal Lätiga juba valmistatud mõned kaardilehed mõõdus 1:200.000. Töö sellel alal on käimas ja lähematel aastatel on kõigil kodanike kasutada uus ja korralik kaart mõõdus 1:200.000. Eesti kaitseväge topo-hüdrograafia osakond teostab meie maismaal ja merel maamagneetilisi uurimusi. Vastava kokkuleppe põhjal on neid töid tehtud ka Läti ja Leedu rannikul ja vetes. Nende töödega on meie territooriumil avastatud suurte anomaaliatega alasid, mille teadmine meile tähtis riigikaitse seisundist.

Kaitseväge topo-hüdrograafia osakond on seni riiklikus ulatuses teostanud triangulatsiooni töid. Täpsed baasid on mõõdetud Karula-Antsla vahel, Saaremaal ja Lagedi-Nehatu piirkonnas. Triangulatsiooni võrk katab suure osa riigist. Tehtud tööd kasutavad kõik asutised, kellel selleks vajadus.

Topograafia-hüdrograafia tööde suhtes on kaitseväge kõrgema juhatuse poolt heaks kiidetud pikemaajaline töökava, milles arvestatakse meie esmajärgulisi tarbeid ja riiklikku kandejõudu.

Ei tohi unustada, et meie kaartide suhtes oleme oma maareformi ja kiire põllukultuuri tõusu tõttu käesolevates aastakümnetes eri-

nevas olukorras: meie kaart vananeb kiiresti. Seda tuleb igal kaardi tarvital silmas pidada.

Lõpuks olgu öeldud, et kaitsevägi on otsinud ja leidnud sõbralikku koostööd kõigi asutiste ja isikutega väljaspool kaitseväge,

eriti edukalt on arenenud koostöö Põllutöeministeeriumiga ja Tartu Ülikooliga, mille õppejõud dr. R. Livländer on juba viie aasta jooksul topo-hüdrograafia osakonnale Ülikooli õppetöö vaheaegadel annud väärtuslikku kaastööd.

Tähelepanekuid ja hindeid lahendustele „Piltülesanded suurtükiväelastele“*)

„Sõduri“ toimetus tänab ülesannete lahendajaid tehtud töö eest ja märgib siinkohal ära seda huvi, mis lugejaskond on näidanud avaldatud ülesannete vastu.

Vastuseid saabus: 3. suurtükiväegrupist 11 lahendust ohvitseridelt, 28 allohvitseridelt; 5. suurtükiväegrupist — 6 allohvitseridelt; kv. õppeasutistest — 2 allohvitseridelt; 4. suurtükiväegrupist — 2 allohvitseridelt; II diviisi suurt. juhatusest — 1 allohvitserilt; 1. suurtükiväegrupist — 1 lahendus ohvitserilt ja soomusrongide rügemendist — 1 allohvitserilt.

Puhttehnilistel põhjustel puudus võimalus paigutada vastuste kokkuvõtet ja hindeid eelmistesse numbritesse, kuid viivitus tõi aga lugupeetud lugejaskonnale rõõmustava üllatuse eriauhinna näol suurtükiväe inspektorilt kol. H. Kauler'ilt, mille eest käesolevaga toimetus tänab annetajat lahendajate nimel. Et antud vastused on väga mitmekesised ja lahendajad on huvitatud õpiste mõttes rohkem vastuste sisust kui lubatud auhindadest, toimetus toob ülesande lühikesse analüüsi ja vastuste kokkuvõtte.

Ülesanne nr. 1.

Saatesuurtükk oli antud eelsalga (vaata LE. § 134) ülema käsutusse. Kõigil on selge, et käesoleval juhul eelsalga ülem annab kahurile (84i) tuleülesande ja vajaduse korral määrab ka tulepositsiooni (vaata J.E. II § 162—164.).

Kuid saatesuurtüki juhi isiklik algatus

on alati vaba ja selles tervitatud kõik see, mis on tehtud ühise ülesande kasuks ja koostöö tagamiseks.

On loomulik, et saatesuurtüki juht, kelle koht normaalselt liikumisel eelsalga ülema läheduses (kahur eelsalga südamikus) on alaliselt olukorra kursis ja temal kahtlust ei teki peatuse iseloomus, kuid lahendajatele oli siin esimene küsimus komistuseks. Meie lugesime ülesandes, et eelsalk peatus puhkuseks, kuid meie tunneme neid peatusi nii tegelikust elust kui kirjast (v. LE. § 184 ja 185) ja sellepärast oli siin lahendajale anda kaks vastust, s. o. korraldused või juhised suurtüki ülemale väikesel peatusel, ja korraldused suurel peatusel. Kahjuks on sellise lahenduse andnud ainult kolm lahendajat. Kuna ka vastused teistele küsimustele olid head.

Kuus lahendajat valgustavad suurtüki juhi tegevust, väljudes ainult suure peatuse seisukohalt ja näib, et ülejäänud oma korraldustega oletavad ainult väikest peatust. Seejuures neist 26 lahendajat asuvad omal algatusel tulepositsioonile. 14 lahendajat piirduvad kohapealse tulepositsiooni luurega ja vaatluse organiseerimisega. Nad katsevad kahuri lahinguvalmis seada vaenlase soomusjõudude ilmumisel, jättes tulepositsiooni asumise momendi küsimuse eelsalga ülema otsustada. Ühtlasi nad esinevad isikliku ettekandega (halvemal juhul ratsavirgatsiga või mõne suurtüki numbriga) eelsalga ülema juures oma poolt tehtud korralduste kohta.

*) V. „Sõdur“ nr. 46—47 1934. a.

Tellige „Sõdur“ 1935. aasta peale

Väeosade ühistellimised palume peatselt ära saata

Kaks lahendajat piirduvad ainult varjuse küsimuse lahendamisega, jättes kõik muu teostamata, ja jäädes ootama eelsalga ülema korraldusi.

Samal ajal aga mitmed lahendajad ei piirdu mitte ainult suurtüki tulepositsioonile asetamisega (teest vasakule puude alla) ja lähtelaskeandmete ettevalmistamisega tähtsamate esemete pihta, vaid laevad koguni kahuri mürsuga, nähes võimalikuks märgiks tanki (90% lahendajaist!) ja varustades end mõne „kartetšiga“ igaks juhuks.

Meie eeskiri „Suurtükivägi lahingus“ on alles väljatöötamisel. LE. § 141—143 ja J.E. II § 252 on see küsimus käsitletud ainult üldjoontes ja ei olegi nende küsimuste detailide arutus nende eeskirjade asi, kuid vastust ülesseatud küsimusele tuleb leida ja seda loeme välja mujalt. Enamik lahendajaid nägi võimalikuks märgiks tanki. Toimetus on arvamisel, et see proportsioon mitte nii suur tanki kasuks ei ole, kui va-

Sellepärast, kui tahad vältida kaotusi —

hest soomusauto (või kiiresti liikuva tanketi) kasuks.

Meil tarvitseb ainult pidada silmas moodsate masinate liikumiskiiruse tõusvat kõverjoont ja meil on selge, et mida suurem on nende masinate kiirus, seda ohtlikumaks muutuvad nende „torked“ ja siit tunneme meie oma lahinguvalmsuse tarvilikust lahingurännakul.

Moodsad masinad, mis arendavad 30—40 ja rohkem kilomeetrilise kiiruse tunnis, ei ole mitte kergesti tabatavad, kui meie kahurit lahinguvalmis seadma hakkame nende silmapiirile ilmumisel.

Katsestage, kui kaua võtab aega 84i lahinguvalmisseadmine rännakukorrrast ja võrrelge, kui palju selle aja vältel üks niisugu-

ne soomusauto teel edasi liigub — tehke seda, siis on teil käes ajamõõt ja selge pilt, kelle toimingud ja korraldused olid otstarbekad väikesel peatusel. Siit paistab ka ühtlasi, et „kontakti küsimus“ ja eelsalga julgustusosa asetus (võtke arvele tema lähedust), mida mõned lahendajad väga oluliseks peavad, siin õieti vähe loevad.

Vaenlase julge luureretk mõne soomusmasinaga võib kokku põrgata enne meie eelväe peajõududega, kui meie oma kahuri lahinguvalmis saame rännakukorrrast, kui meie seda mitte aegsasti ette ei näe ega takistada ei püüa. Siit selgub ühtlasi, et saatesuurtükile tuleks liikumisel anda teatud rännakukorra omapära, mis seni meie eeskirjades fikseerimata.

Nii siis kujunevad väikesel peatusel esimesed minutid saatesuurtüki meeskonnale kiireks tööks ja puhkuseks jäävad hilisemad minuti eelikul, kui kahur rännakukorras ratastel edasi veereb.

— siis toimi nii.

Kui nüüd küsida — mis toob erinevat olukorda suur peatus? Siis on selge, et lahinguvalvsus viimasel ei või olla nõrgem kui esimesel. LE § 201 loeme, et eelvägi, seega ka saatesuurtükk, kui üks lahutamata osa sellest, asub viibimata puhkekaitse ülesannete täitmisele.

Kui meie nüüd väikesel peatusel suurtüki lahinguvalmis seismas näeme tihti tee otseses läheduses, siis suurel peatusel ta asukoht on kindlasti paremini valitud, ta on end paremini ette valmistanud, moondanud ja tema hobused paremini kaetud ja varjatud. Seda peab võimaldama koht, mis ju aegsasti oli selleks valitud (vähemalt kindlasti kaardi järel) ja kui mitte enne luuratud, siis oli nüüd kohalejõudmisel selle korraldamiseks ja täitmiseks paras aeg.

Saatesuurtüki juhi töö mõlemas variandis lahendas kõige paremini n.a.o. Viktor Lauk, kes täitis ka teise ülesande korralikult. Seejärel toimetuse määras temale I auhinna.

Kõige parema lahenduse suure peatuse kohta saatis ltn. K. Juhanson, kellele määrati II auhind.

V.a.o. Poksi korraldusel väikesel peatusel olid kõige otstarbekamad ja kategoorilisemad, ning ta omandas III auhinna.

Ülesanne nr. 2.

Kuigi selle ülesande punkt a) esineb eraldi küsimusena, olid kõik lahendajad omas luureteatise rajanud märgi asukoha ja vaenlase jõudude kirjelduse selle skeemi (üks koguni perspektiivvisand) peale kui vajaliku või lahutamata luureteatise lisandisele.

Unustusse jäi aga üks moment ja meie arvates palju tähtsam, s. o. märgi varjuvuse võimaluse kirjeldus meie vaatluse eest ja jälgimise aja vältus, mis meile maastiku tingimustest ja märgi liikumise kiirusest olenevalt kasutada jääb.

On ju tõesti tihti tarvilik ja kasulik täiendada luureteatist skeemiga, kuid kas see aja kulu mis selleks kulutatakse käesoleval juhul, meile kasulik on? (v. LE § 106.)

Meie näeme segakoloni (pataljon + patareid + 3 s.-autot) lähenemisel, kus veel puudub kontakt, kaugusel 5—6 km. Misesugune haruldane ja väärtuslik märk suurtükiväele (!) ja raiskame nüüd veel aega skeemi valmistamiseks, mis lahendustest tõesti lihtsatest, kuni kaardi koostamiseni olid välja kujunenud.

Märgi kalgile kandmise nõudmisega oli toimetusel tagamõte kergendada lahendajatele punktis b) mainitud küsimuse vastust, aga mitte seda siduda luureteatisega.

Üldiselt võib öelda, et märgi asukoht ja suurus olid enamikul kalgile kantud õieti, kuid hiljem siit vaenlase jõudude suuruse väljalugemises tulid esile tunduvad lahkiminekud.

Vormilt paljudes teatistes puudus sihtkoht. Eelluure väljus Elistverest. Ei ole raske järeldada, et patareid liigub järel kuskil Naipu — Elistvere teel sel momendil kui a.o. Kull kirjutas luureteatist. Õige paljudel teatistel puudus kirja edasitoimetamiseks määratud allüür.

Sisult luureteatise tekst on enamikul liig pikk selle asemel, et paari sõnaga kirja panna:

Kus ja kuidas end ilmutas vaenlane.

Ühe grupi allohvitsierid kui üks mees olid kuni tuhandiku täpsuseni kõik nähted kirja pannud. Võis see küll vaeva ja aega võtta! Tekib küsimus, kas siis, kui see kirjutis oli lõpetatud, kolonni saba veel seal asus, kus alguses mainitud?

Mõned näevad märgis kolme kolonni. LE § 173 annab definitsiooni kolonni kohta!

Edasi ei selgu kõigist teatistest kus asub ja mis teeb luurpatrull.

Ka ei ole mitte kõigil märgitud allohv. Kulli (eelluure ülema)

enda edaspidine tegevuskava ja kus ta kavatses peatuda!

V. punkti vahetus Engavere või Haava a.s. rajooni ei too temale mitte kasu, vaid palju otstarbekam oleks patareid ülema kohalejõudmiseni patareile välja valida soodne tulepositsioon Naipu rajoonis. Samuti teatisest peab selguma, millal ja kust teadesaadud ja edasi antud.

Kõigist esitatud teatistest vastab nõuetele kõige enam n.-leitn. Leseli poolt koostatud luureteatis, kellele ka toimetuse määras suurt. inspektorilt annetatud eriauhinna: „Sõdur“ pool aastakäiku.

*

Toimetuse arvates õiged lahendused peaksid olema alljärgnevad:

1. Saatesuurtüki juhi korraldused väikesel peatusel.

1) suurtükiülemaale:

Tõmmake kahur üle kraavi ja seadke ta lahinguvalmis põõsastikus (näitan käega) esimeste puude all laskesuunaga tee (näitan käega). Suurtüki juures valmis panna 8 g. hetksüütajaga.

2) suurtükiülemaale sõitjate kuuldes:

Eelik valmis ettesõiduks, ainult vabastatud sadulavöödega ja alla lastud tiisliga peatub murdunud kase juures (näitan käega) 15—20 meetri kaugusel suurtüki taga.

3) sidetöökonna vanemale:

Paigutage vanker ühes meeskonnaga eeliku juurde!

4) veendudes, et suurtükk lahinguvalmis seatud, annan numbritele:

„Seis — kohendu?“

5) suurtükiülemaale sihtija kuuldes:

a) vaatlust tee suunas ja välja üle teostage vaheldamisi sihtijaga;

- b) tuli avage omal algatusel soomusmasinate ilmumisel;
- d) kaugus esimese teekäänakuni 200 m, teise käänakuni täpselt 1200;
- e) meie eelpatrulli südamik peatus talude grupis (käe suunas) umbes 500 m kaugusel siit! Käes?
- g) lähen eelsalga ülema juurde üle tee (käe suunas), siit tagasi 50 m.

ära kuulates hobuste juures esisõitja ettekande, et vigastusi rakendis ei ole, annan sõitjatele:

„Vabalt — kohendu!”

ja ilmub eelsalga ülemale ettekandega tehtud korraldustest.

II. Saatesuurtüki juhi tegevus ja korraldused suurel peatusel.

Olles viinud suurtüki teelt kõrvale puude varju, toimetab s.-suurtüki juht kiiret tulepositsiooni luuret maastiku ülevaatega kohapealt.

Talle näib meeldivat üks madal tamm, mis vaenlase poolt vaadatuna mingit erinevust ega tähelepanu ei ärata, kuigi ta on teistest veidi ettenihutatud ja üksikult kasvab, kuid siiski sulab kokku üldise metsa fooniga.

Sinna otsustab ta asetada oma kahuri, sest seal on kõige paremad laske- ja vaatlusvõimalused. Kuid ta ei sõida oma rakendiga mitte välja, vaid varjatud juurepääsu viimse võimaluseni ära kasutades, peatab kahuri pöösaste varjus ja laseb siis numbritel seda veretada umbes 15—20 m edasi ja seab kahuri lahinguvalmis.

Valmistab märkide skeemi (v. Sv. E. V § 86) ja kui kahur on moondatud,

vaatlusteenistus ja puhkekord kindlaks määratud, gaasi- ja õhualarmi signaalide teadmisi kontrollinud, kuuleme s.-suurtüki juhilt täiendavalt järgmist:

„Kas mäletate allohv. Käbi (nii oli suurtüki ülema nimi) viimast talu tulnud teel siit umbes 200 m tagasi?”

1. Saatke üks sõitjatest sinna ja laske järele vaadata, kas kohapeal on kaevu ehk muud kohta, kus oleks saadaval hobuste jootmiseks vett, Hobuste jootmiseks järgneb minu erikorraldus.
2. Lõunasöögiks kasutage konserve, milleks luban kulutada pool purki mehe peale.
3. On teil küsimusi?
4. Lähen eelsalga ülema juurde, kes asub samas talus, millest jutt oli hobuste jootmisel.

Järgnevalt meie näeme saatesuurtüki juhti peatuvat eeliku juures, mis on asunud varjatud lehtpuu metsas, hobused lahti rakendatult, kuid sadulad seljas vabastatud vöödega (higistunud hobused on kaetud aastajast ja ilmastiku tingimustest olenevalt tekiga).

S.-s. ülem ei rahuldu mitte esisõitja ettekandest „Kõik korras!“, vaid meie näeme, ta laseb tõsta talle kahtlasena paistva ühe hobuse jala ja veendub selle rautuse korralikkuses. Edasi meie kuuleme, ta nõuab, et kaks sõitjat oleksid alaliselt hobuste juures valvel ja lubab teistel hääleside kaugusele lahkuda. Ta tuletab meelde, et alarmini korral rakend tuleb kohe liikumiseks valmis panna. Järgnevalt ta peatub sidevankri juures ja kontrollib selle ladustust. Endaga kaasa kutsudes oma käskjalga, näeme teda liikumas eelsalga ülema suunas.

Luureteatis.

××
(Tuhatnelja!)

Kellele Patarei nr. 1 ülemale
 Kuhu Naipu — Elistvere tee
 Nr. 1 „ 5. juulil 1934 a. kell 1230
 Lähtekoht Kõrg. 79,4 Kaart 1:25000

Vaenlase segakolonn (pataljon + patarei + 3 sa) lahingurännakul liigub Korveküla — Vasula a.s. teed mööda Vasula a.s. suunas kolonni sabaga Sopa ku talu rajoonis. Vaenlase kolonn jääb täiesti nähtavaks vähemalt 1/2 tunni vältel.

Meie eelpatrull läheneb Haava a.s., mida piilurid on juba läbistanud.

Korraldan märgi liikumise jälgimist kõrg. 79,4 rajoonist kpr. K. kaudu ja toimetan patarei tulepositsiooni luuret Naipu — kõrg. 79,4 vahelisel maaalal.

V. Kull
V.-allohvitser.

Gaasitorbikud nahast näokattega.

Vastus D. Buxhoeveden'i samanimelisele kirjutisele.

Dr. keem. tehnol. J. Kuusk.

1. Oma eelmistes kirjutistes D. Buxhoeveden tõendab, et tema nõuded g-torbikutele resp. g-torbiku näokatetele olevat suuremad kui minu omad ja nimelt näeks tema, et g-torbiku näokate oleks täiesti kindel ka vedelate „sõjagaaside“ vastu. See ei tähendavat mitte seda, et vedel sg. nii mitme ja mitme tunni jooksul ei tungiks läbi näokatte, vaid et vedel sg. tilgana langedes näokatetele üldse ei tohiks sellesse imbuda ja sellest läbi tungida.

Mul pole midagi D. Buxhoeveden'i nõuete vastu, kui tema neid oma isiklikust seisukohast esitab ja sel juhul ma ei mõtlekski D. Buxhoeveden'ile vastu vaielda, sest on ju harilikult ma i t s e a s i, mida keegi isiklikult nõuab.

Kuid nähtavasti D. Buxhoeveden tahab, et need tema vaated ja arvamised ka mujal õigekspidamist leiaksid ja püüab neid seepärast järgnevalt ka põhjendada.

Ja nimelt väidab D. Buxhoeveden täiesti õieti, et g-torbik, mille näokattes vedel sg. satub ja sellest läbi imbub (ilma degaaseerimata), täiesti tarvitamiskõlbmatu on, vaatamata sellele, kas selline läbiimbumine pikema või lühema aja jooksul toimub.

Seepärast on kahtlematult soovitatav, et näokate oleks valmistatud sellisest materjalist, millesse vedelad sg. üldse ei imbuks ja seega ka sellest läbi ei saaks tungida.

Imelik on seejuures aga, et D. Buxhoeveden need nõuded maksma tahab panna ainult Öhu- ja Gaasikaitse Liidu poolt valmistatavate g-torbikute näokatete suhtes. Sest D. Buxhoeveden'ile ei tohiks ju olla teadmata, et neile nõuetele vastavate näokatetega torbikud kogu maailmas senini puuduvad. D. Buxhoeveden nähtavasti sooviks Öhu- ja Gaasikaitse Liidult kummeeritud riidest näokatetega g-torbikuid, unustades, et näiteks üperiit kummeeritud riidest lähedalt sama ajavahemiku vältel läbi tungib kui Liidu poolt katsetamiseks Kaitseväe g-laboratooriumile saadetud imprägneeritud nahast.

Et olukordadesse täit selgust tuua, märgin, et seni minu teada vaid kummi ja nahka on tarvitatud g-torbikute näokatete valmistamiseks.

Kummi pole aga kunagi täiesti üperiidikindel, kuna niihästi toorkautšuk kui ka

vulkaniseeritud kummi üperiidis lahustuvad või ümberpöörduvad. Ja see ongi põhjuseks, miks üperiit näiteks kummeeritud riidest läbi imbub. Kui võtta väga paks kummi, on läbitungivuse protsess muidugi võrdlemisi aeglane difusiooni ja lahustuvuse aeglase iseloomu tõttu, nii et üperiit näiteks vast alles mitme päeva pärast näokatte läbistaks. Kuid seega oleks siis ka selline paksum kummist näokate tarvitamiskõlbmatu.

Mis puutub nahasse, siis pole see ilma imprägneerimata kindel ei gaasi ega ka vedela sõjagaasi suhtes. Gaasikindlaks saab teda teha kergesti. Raske on aga leida imprägneerimisainet, mis on täiesti kindel vedelate sõjagaaside vastu. Veel enam, see on loomulikult sama raske kui mõne orgaanilise aineleidmine üldse, mis oleks g-torbiku näokatte valmistamiseks kõlvuline, kuid ühtlasi ka täiesti üperiidikindel.

Kuni aga meie sellist ainet ei ole leidnud, kerkib vaid küsimus, kas on küllaldane, kui Öhu- ja Gaasikaitse Liidu poolt valmistatava g-torbiku näokate näiteks lähedalt 2 või rohkem tundi vedelale üperiidile vastu peab või tuleb nõuda, et ta tingimata peaks vastu näiteks 60 tundi. Seda küsimust käsitlesin aga juba lühedalt oma eelmises kirjutuses ja pole seepärast siin enam mõtet selle juures peatuda.

Märgin vaid, et kui D. Buxhoeveden'ile kummi ja üperiidi omadused nende lahustuvuse suhtes peaksid olema tundmatud, siis küll temale tungivalt soovitavaks tuleks pidada enese nahal katsete tegemise asemel vastava erikirjandusega tutvuda. Sama maksab ka D. Buxhoeveden'i väite kohta inimese silmade õrnusest üperiidi vastu. Sest olgugi, et inimese silmad tundelised on üperiidi suhtes, pole üperiit gaasina mitte just väga hädaohtlik silmade kaudu. Seda tõendab asjaolu, et Maailmasõjas üperiidi mürgituse tagajärjel pimedaksjäämised olid haruldused. Põhjuseks on silmades eralduv „silmaevesi“, mis lahustuva üperiidi silmamunadelt järjest maha peseb.

2. D. Buxhoeveden haarab kinni minu piltlikust võrdlusest, kus märkisin, et näokattelt nõuda ca 60-tunnist üperiidikindlust, oleks sama kui ehitada sõjalaeva terastornidega, kuid jätta kere soomustamata ja soovita minul oma teadmisi täien-

dada mingisuguses kalendrisa-
b a s leiduvate andmetega, kuna sellised sõja-
laevad tõesti olevat olemas.

Olen nõus, et olen mereasjanduses võhik;
kuid minu kirjutusest oli selgesti aru saada
vist ka D. Buxhoeveden'ile, mida öelda taht-
sin.

3. D. Buxhoeveden väidab, et minu poolt
esitatud imprägneeritud nahk ei vasta nõue-
tele ja ses suhtes on tal täielik õigus, kuna
sellisest nahast Ö.G.L. pole g-torbikuid ku-
nagi kavatsenudki ehitada. Ja nimelt esi-
tasin Kaitseministeeriumi g-laboratooriumi
le (mitte D. Buxhoeveden'ile!) varakult
katsetamiseks ühe imprägneeritud naha tüki,
et enamvähem kontrollida imprägnatsiooni
headust üperiidi suhtes. Kuna siis veel kat-
sed käisid soovitud naha sortimendi parki-
miseks, siis ma ei püüdnudki imprägneeri-
miskatseks vastavat nahka leida, vaid im-
prägneerisin selleks ühe õhukese kättejuh-
tuva kroomnaha koivatüki. Loomulik, et
selline nahatükk g-torbiku materjaliks ei
kõlba. Küll jäin ma aga rahule imprägnat-
siooni vastupidavusega.

Kui D. Buxhoeveden märgib, et impräg-
neerimisvahend naha kõvaks on teinud, siis
on ka see õige. Kui tema aga arvab, et see
halb on, siis luban endale siin vastu vaielda,
kuna just tarvilik on näokatte deformeeri-
mise ärahoidmiseks tema teatav kõvaks-
muutumine.

4. D. Buxhoeveden toob ette, nagu ole-
sin mina oma eelmises kirjutuses lubanud
nahka täiesti üperiidikindlaks imprägnee-
rida. See on aga täielik eksitus, kuna mina
oma kirjutuses ainult märkisin, et kui tarvi-
dus on, siis imprägneeritud naha üperiidi-
kindlust võimalik on mitmekordseks tõsta.
Ja selle juurde ma ka jään.

5. D. Buxhoeveden toob oma väidete kin-
nituseks ülesvõtted Draeger'i tööstuse (Sak-
samaal) poolt väljaantud reklaamraamatust
„Gasschutz im Luftschutz“, kus kummist
näokattega g-torbikutele on alla kirjutatud
„Schutz gegen alle Kampfstoffe“, nahast näo-
katttega g-torbiku ülesvõttel see märkus
aga puudub ja järeldab sellest, et Draegeri
tööstus ise ka kahtleb imprägneeritud naha
kaitsevõimes näokattena. D. Buxhoeveden
jätab aga järeldused tegemata sellest, et
ühele kummist näokatttega g-torbikule sa-
muti ja samas alla on kirjutatud veel „für
den Gasschutz des aktiven Teiles der Bevöl-
kerung“, teisele aga „für den Gasschutz des
aktiven und passiven Teiles der Bevölke-
rung“ ja lõpuks imprägneeritud nahast näo-
katttega g-torbikutele „Maske für den aktiven
Gasschutz“.

Kuna nõuded g-torbikute suhtes aktiiv-
sel kodanikkonna osal märksa kõrgemad on
kui vastaval passiivsel osal, siis g-torbik,
mis küllaldast kaitset pakub aktiivsele ko-
danikkonna osale, seda ammugi ka vastavale
passiivsele osale peaks pakkuma.

On ilmné, et selliseid järeldusi g-torbi-
kute või nende valmistamiseks tarvitatud
materjalide suhtes D. Buxhoeveden'i poolt
esitatud ülesvõtete all leiduvatest märkus-
test teha ei saa. Ja seda veelgi rohkem selle-
pärast, et raamatus „Gasschutz im Luft-
schutz“ avaldatud ülesvõtete klišeed nähta-
vasti enam on tarvitusel olnud mitmesugus-
te reklaamkuulutuste või brošüüride trükki-
misel, millega seletatavad ehk oleks nende
all leiduvate märkuste sarnane veider eri-
nevus, mis hr. D. Buxhoeveden'i järelduste
tegemisel on libedale viinud.

Oma kirjutuses D. Buxhoeveden toob
ette, et ka Saksamaa autoriteetid, kellega
tema Aueri tööstuse juures korraldatud
g-kaitse kursustel jutelnud, märkinud naha
infirioriteeti kummiga võrreldes.

Kuna nimetatud kursused õieti lühiaja-
lised olid, siis oleks muidugi väga huvitav
teada, millised autoriteetid neil viibisid.

Kui D. Buxhoeveden nende autoriteetide
all mõtleb märgitud tööstuse asjatundjaid,
siis tähendan, et ma nende asjatundjate ni-
metamisega autoriteetideks meeleldi nõus
olen, kuna need, kes midagi otseselt teevad
või tegemist juhatavad, kindlasti omal alal
suured asjatundjad-autoriteetid peavad
olema.

Teine küsimus on, mil määral nad omi
õigeid arvamisi võõrastele avaldavad. Ärgu
unustagu D. Buxhoeveden, et tööstuse sala-
dusi ametnikkudel ilma tööstuse juhata-
nõusolekuta seadusega sama vähe on luba-
tud avaldada, nagu kaitseväelastele sõja-
saladusigi.

6. Naha degaseerimise suhtes kloorlubjaga
ei tohiks väita, et see üldse veel lahendamata
probleem oleks.

Kui mina kloorlubja putru naha dega-
seerimiseks soovitasin, siis oli selle aluseks
järgmine mõttekäik:

Oletame, et nahale on sattunud ja sel-
lesse sisse imbinud üperiidi piisk. Kui ase-
tame nahale samasse kohta kloorlubja putru,
siis imbub nahasse ka kontsentreeritud hü-
pokloriidi (alakloorishappe soola) lahus.
Üperiidi ja hüpokloriidi lahuse vahel läheb
kokkupuute pinnas äge keemiline reaktsioon,
kuni kõik üperiit, mis nahasse oli imbinud,
süütuks ühenduseks (pole mürgine) on
muutunud, sest tuleb oletada, et kloor-
lubi oli ülihulgas olemas. Muidugi on

tarvis reaktsiooni lõpulejõudmiseks valida küllaldane ajavahemik. Kuna kloorlupja aga ülihulgas nahale on kantud ja see ülihulgas ka nahasse on imunud ja kuna kloorlubi pikemate aegade kestes nahale mõjudes selle habrastaks, siis on seejärel tarvis kloorlubi nahapinnalt kõrvaldada ja ka nahasse imbunu kahjutuks teha. Selleks võiks kasutada näiteks naatriumsulfiiti või naatriumtiosulfaati, millised ained kloorlubi redutseerivad. Kui nüüd ka üleliigne sool nahast välja pesta, siis on nahk degaseeritud ja uuesti täiesti tarvituskõlvuline.

7. Naha desinfitseerimise suhtes pean märkima, et kui D. Buxhoeveden'ile naha imprägneerimisvahendi täpne koosseis teada oleks, siis tema minuga kahtlemata nõustuks, et imprägneeritud nahknäokattet võib desinfitseerida ka piiritusega. Pealegi tarvitatakse desinfitseerimiseks normaalselt minu teada 70% piiritust, mille kohta võiks öelda, et imprägneerimisvahend on temas absoluut lahustamatu.

8. Edasi märgib hr. D. Buxhoeveden Öhu- ja Gaasikaitse Liidu kavatsuse kohta — kõik g-torbikute metallosad valmistada alumiiniumist, et see oleneb vaid sellest, kas meie metallitööstused suudavad neid nõudeid rahuldada.

Tegelikkude olukordade selgitamiseks olgu seepärast märgitud, et Liidul juba kõik alumiiniumosad g-torbikute esimese partii jaoks valmis on ja et need on valmistatud käesolevate ridade kirjutaja jooniste-plaanide järele ühe Liidu lukusepa poolt (väljas on lastud teha vaid ühte käsitöölist mõningaid osi, milliste valmistamiseks vaid esialgu sisseseadet ei tahetud muretseda).

Kirjutisega „Sõdur'is“ nr. 50—52 1934 D. Buxhoeveden tahab ühe ropsuga lahendada naha kui g-torbikute näokatte materjali kõlvulisuse küsimust. Selleks on tema korraldanud isegi kaks katset: ühe minu poolt imprägneeritud nahaga ja teise E1 torbiku näokatte materjaliga. Katsed tehti nii, et mõlemale näokatte materjalile asetati tilk vedelat üperiiti, lasti 24 tundi seista ja asetati „katsejänesele“, katsetaja enese, käsivarrele. Tulemus oli, et üperiit oli nahast läbi imunud, E1 torbiku näokatte materjalist aga mitte.

Kuna D. Buxhoeveden teeb neist katsetest ekslikke järeldusi, siis olen nende juures kohustatud peatuma. Enne seda aga märgin, et mul täiesti arusaamatu on nende katsete otstarb ja eesmärk. Sest niihästi mina kui ka D. Buxhoeveden on oma eelmistes kirjutustes märkinud, et minu poolt Kaitsevää g-laboratooriumile katsetamiseks esita-

tud nahk vedelat üperiiti ca 3 tundi kinni peab.

E1 torbiku näokatte vastupidavus vedelale üperiidile on ca (12+3) tundi. Kui aga arvestada, et kummeeritud riide ja õliriide vahel juhuslikult ka veel õhukiht võib olla, (nagu see D. Buxhoeveden'i „katse“ korral paistab juhus olnud olevat), siis võiks E1 torbiku näokatte vastupidavus vedelale üperiidile juhuslikult olla veelgi suurem, näiteks 20—30 tundi. Need andmed aga olid teada juba enne mainitud katseid.

Ilmselt valed on aga järeldused, mida D. Buxhoeveden teeb neist katsete tulemustest. Ja nimelt võrdleb D. Buxhoeveden katsel imprägneeritud naha korral käele tekkivat üperiidi mürgitusvilli samaste villidega dr. Büscher'i katse korral imprägneerimata nahka tarvitades.

Olgugi, et D. Buxhoeveden'ile seejuures teada oli, et selliselt imprägneeritud nahk vaid lähedalt 3 tundi vedelat üperiiti kinni peab, asetab D. Buxhoeveden enne katsetamist imprägneeritud nahale üperiidi tilga 24-ks tunniks, mille jooksul loomulikult üperiit imprägneeritud naha täiesti läbib, nagu see juhtus imprägneerimata nahaga dr. Büscher'i katsetel. Sellest ei või aga järeldada, et imprägneeritud nahk sama vähe vedelat üperiiti kinni peab kui imprägneerimata nahkki, sest nagu varem märkisin, pidas imprägneeritud nahk lähedalt 3 tundi vedelat üperiiti kinni, kuna imprägneerimata nahk ehk vahest 1 tunni ümber vastu võiks pidada.

Oma eelmistes kirjutustes juba seletasin, et meie üldiselt ei vaja väga pikaajalist (näiteks 60 tundi) kindlust vedela üperiidi vastu, kuna vedel üperiit vaid väga haru juhtudel näokattele võiks sattuda. Pealegi pole ka g-kindlad riided kuigi vedelüperiidikindlad.

Samuti märkisin, et täiesti vedelaüperiidikindlad näokatted seni üldse puuduvad ja vist on see ka tulevikus nii, sest täielikul või isegi väga pikaajalisel näokatte kindlusel vedela üperiidi vastu puudub igasugune praktiline tähtsus.

D. Buxhoeveden pole suutnud neid väiteid millegagi ümber lükata. Seepärast jään oma arvamus juurde, et imprägneeritud nahk on kõige soodsam materjal g-torbikute näokatte ehitamiseks Eestis. Ia seda minu eelmistes kirjutustes ettetoodud põhjustel.

Lisan juurde, et Liit pole üldse tõsiselt kavatsenud nahknäokatteid imprägneerida sarnaselt, nagu D. Buxhoeveden ekslikult minu poolt katsetamiseks kv. g-laboratooriumile saadetud proovidest järeldab, kuna

need esimesed proovid vaid 2—3 tundi üperiidikindlad (vedelad) olid. Sest Liidu käsutuses on praegu imprägneeritud nahaproovid, mis kuni 54 tundi vedelat üperiiti kinni peavad.

Olgugi, et ennemtoodust sellisel kõrgel vedela üperiidikindlusel igasugune praktiline tähtsus puudub, ollakse Liidus arvamisel, et mis kindlam see kindlam. Ja peasi, siis on ka D. Buxhoeveden rahuldatud.

Vastus Dr. J. Kuusk'ile.

D. Buxhoeveden.

Dr. Kuusk'i pikale seletusele vastan tema kirjutises esinevate punktide järjekorras; katsun vastata vaid olulisemale, kuna vastamine kõigile nõuaks liialt palju ruumi.

1) Näokatte materjalilt nõuan, et tema pealesattunud yperiiditilgakesest ei muutuks kõlbmatuks edaspidiseks tarvitamiseks, s. o. et sama näokatet võiks veel asetada näole teisel, kolmandal jne. päeval. Vaidluse all olev imprägneeritud nahk igatahes seda ei võimalda, mida tahtsin ja suutsin tõendada 5. ja 6. XII tehtud katsetega („Södur“ nr. 50—52).

2) Dr. Kuusk suhtub üleoleva põlgusega „Merikalendrile“, nimetades seda „mingisuguseks kalendrisabaks“. On tähtis, et teadmised on õiged, olgu nad siis hangitud kust tahes. Muide, minu poolt nimetatud kalender on samasugune soliidne käsiraamat sõjalaevastikkude alal, nagu „keemikute kalender“ keemia alal, „Betoonikalender“ betoonitööde alal jne.

3) Välismades tehakse vahet mõistete vahel: gaasikaitse ja kaitse lahinggaaside (Kampfstoffe) vastu. Esimese all mõistetakse g-kaitset rahuajal tööstuses, mis samuti jaotatakse aktiivseisse ja positiivseisse osadesse. Sellist vahet teeb ka Droeger oma raamatus, kui ta räägib gaasikaitsest ja kaitsest „lahinggaaside“ vastu.

4) Dr. Kuusk'i poolt soovitatud naha degaseerimise viis on keeruline ja tegelikus olukorras raskelt teostatav. Üks meile hästi tuntud keemik ütles dr. Kuusk'i naha degaseerimise viisi ettepaneku kohta: „Ega nahk ei ole katseklaas, milles üht ainet saab ägeda keemilise reaktsiooni abil hävitada ja siis see teine aine jällegi kolmanda ainega neutraliseerida.“

Olen tähendanud, et dr. Kuusk liiga kergelt võtab g-kaitse ülesannete täitmist. Ta alati toonitab seda, et üperiit ei hävita silmi ja et sõjagaaside mõjust surnute arv on väga väike. Kogemused Maailmasõjast ja ka Vabadussõjast näitavad, et haavatute ja hai-

gete eest hoolitsemine esildas suuri raskusi, võiks öelda käis peaaegu ülejõu. Kuid siis oli peaasjalikult tegemist sõjaväelastega, kes olid kannatanud lahingväljal, tulevikus on aga olukord teine, muutub palju raskemaks, sest tulevad veel juurde isikud, kes on kannatada saanud tagalas. Ka nende eest tuleb hoolitseda. Seepärast kaasajal peavad ka eraisikud olema varustatud kindlate g-kaitse vahenditega.

5) Dr. Kuusk'i väide, et naha kõvaksmuutamine on g-torbikute näokatte valmistamise suhtes positiivne omadus, esineb küll g-torbikute asjanduses vist esimest korda, sest alati nõutakse näokatte materjalilt head elastsust kindla tihendusriba saamiseks ümber näo.

6) Omas järjekordses kirjutises (p. 3 ja kirjutise lõpul) dr. Kuusk tunnistab muu seas:

„D. Buxhoeveden väidab, et minu poolt esitatud imprägneeritud nahk ei vasta nõuetele ja ses suhtes on tal täielik õigus, kuna sellisest nahast Ö.G.L. pole g-torbikuid kunagi kavatsenudki ehitada.“

Seda on väga rõõmustav kuulda, sest see tunnistus rahuldab mind täielikult. Kahju ainult, et dr. Kuusk seda kohe ei ütelnud, vaid alles nüüd pärast pikki kirjutisi ja minu ning mõne teise asjast huvitatud keemiku poolt oma nahal tehtud katsetamiste tulemuste avaldamist.

Jään huviga ootama, millal dr. Kuusk'il korda läheb imprägneerida nahk selliselt, et ta kõlbab g-torbiku näokatte materjaliks, ja soovin edu tema tööle.

Dr. Kuusk suhtub ironiseerivalt minu katsetele, kus isiklikult esinen katsejänesena. Tegin seda vabatahtlikult ja olen selleks valmis ka tulevikus, kui on tegemist tähtsa küsimuse selgitamisega loomulikkude ja tegelikule olukorrale vastavate tulemuste saamiseks.

Tema kirjutise muule osale jätan vastamata, esiteks sellepärast, et kirjutises esine-

vate vassimiste ja vääratuste õiendamiseks kuluks liialt palju ruumi, ja teiseks, dr. Kuusk'i poleemika võtete pärast, mis ei soodusta küsimusse objektiivse selguse toomist.

Toimetusel: Sellega lõpetame käesoleva vaidluse gaasitorbikute näokatte materjali üle, kuna seni „Sõduris“ avaldatud kirjutistes on juba küsimus valgustatud küllaldaselt.

Langenute õigest nimest.

Major P. Villemi.

„Sõdur'is“ nr. 31/32 1934. a. lgp. Herbert Haljaspõld kirjutab pealkirja all „Arthur Kickhöfer. Andkem langenule ta õige nimi“ muuseas järgmist:

„Alati kui soomusrongidelt koos või kapten „Irvelt“ omaette ilmub langenu nimistu, on mind valusasti puudutanud viga ühe langenu nimes. Mälestatakse Artur Kikiferi, keda pole kunagi olnud, ja unustatakse õige sangar Arthur Kickhöfer“ ja veidi edasi: „Teinegi vend (eesnime olen unustanud) talitas analoogiliselt: astus Kalevi malevasse ja langes jällegi eesti sõdurite keskel sangarina. Temagi nimega kordub kahjuks sama viga.“

Et vist kõikide väeosade langenu nimistuis leidub mõningaid puudusi, selles oleme teadlikud. Kuid tihti neid pole muul viisil võimalik parandada, kui langenu omaste või tuttavate abiga, kes annavad ühel või teisel viisil õiendusi. Ent neid juhtumeid, kus keegi võtnud vaevaks anda seletusi langenu või teatavate sündmuste kohta, teame äärmiselt vähe. Seepärast tuleb lgp. H. Haljaspõllu sõnavõttu märkida tänuga.

Millest tuleb eksitusi nimesed langenu mälestamisel? Kas siin on tegemist mälestajate lohakusega või koguni sihilikusega? Teataval määral aitab meile seda selgitada Arthur Kickhöfer'i nime muutumise lugu.

Soomusrongile võeti peamiselt vabatahtlikke, kelledelt ei nõutud ametlikkude dokumentide esitamist, vaid ainult kellegi soomusronglase suulist (harva tehti seda kirjalikult) soovitus mehe tubliduse kohta. Vabatahtlik ütles oma nime, see avaldati soomusrongi käsikirjas — ja oligi ilmunud uus liige soomusronglaste perre. Nii nähtavasti see sündis ka Arthur Kickhöferiga. Kuid seejuures A. K. kas ei annud üles oma koolipõlve nime, või see märgiti rongi kirjutaja poolt natuke teisiti paberile. Tõsi-asjaks jääb, et päevakäsus on avaldatud 2. kuulip. k-do koosseisu n.-allohv. Artur

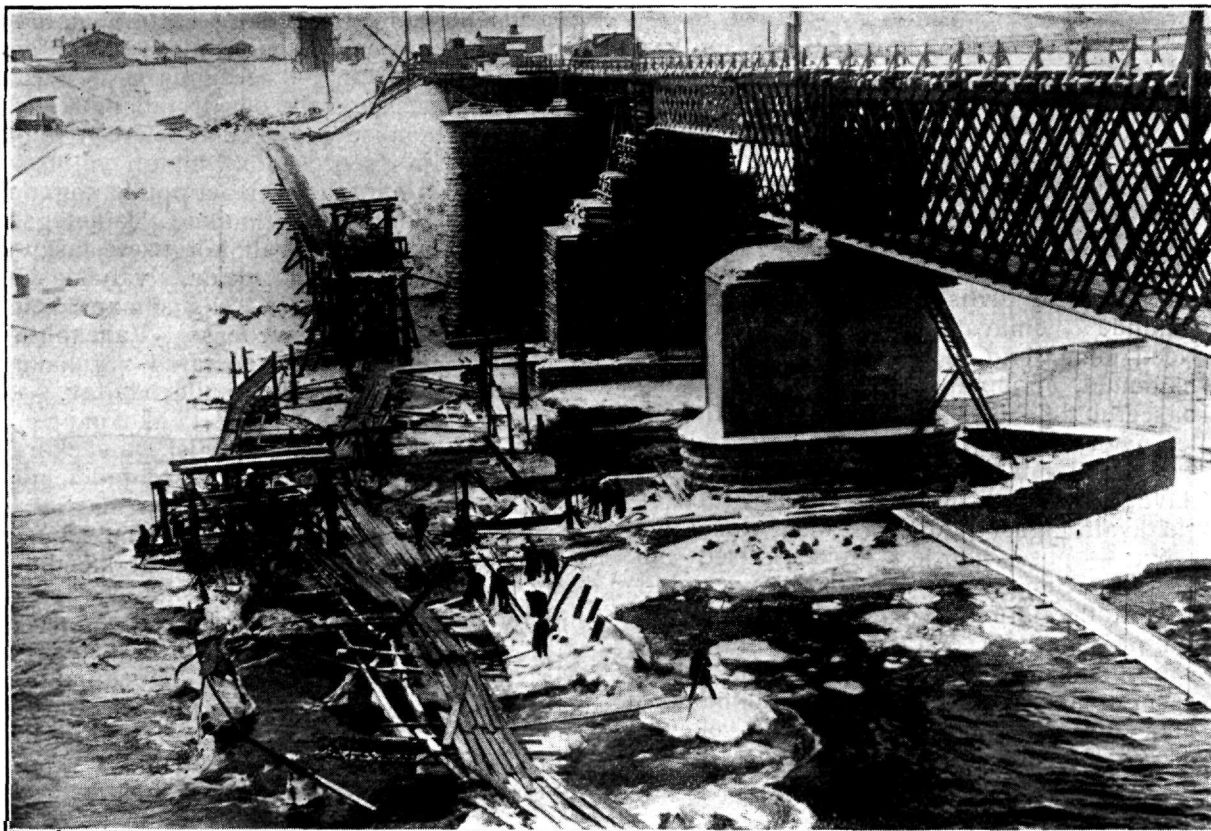
Kikifer (pvk. soomusrongile „Kapten Irv“ nr. 151 § 10 — 1919. a.), nii on ta kantud ka rongi üldnimistusse ja sellisena avaldatud ka surma (uppumise) päevakäsk (pvk. 191 — § 5). Ja nii hüüdsid teda ka kaasvõitlejad — ilma paha aimamata. Iseäralik, et nähtavasti sama lugu on juhtunud ka A. K. teise vennaga Kalevi Malevas. Kas pole siin tegemist nime muutmisega — kas või omavoliliselt langenu poolt?

Näeme, et isegi pärast ülaltoodud õiendust pole täiesti selge, kas edaspidi mälestada Artur Kikiferi või Arthur Kickhöferit. Antud õiendus võimaldab vaid hakata otsima ametlikke dokumente A. K. täpse nime kindlakstegemiseks, sest väeosas ametliku dokumendina võetav päevakäsk räägib ainult Artur Kikifer'ist, ja selle nime all tundsid teda ka kaasvõitlejad.

Analoogilise raskusega pörkasini kokku aasta tagasi Vabadusristi kavaleride üldnimistu koostamisel ning redigeerimisel. Selgus, et umbes paarikümne Vabadusristi kavaleri tõeline nimi (nagu nad nüüd ise oma lühikeses elulookirjelduses üles andsid) ei klapi täiesti „Riigi Teatajas“ avaldatud nimistuga. Vigu oli tekkinud kas ettepanekute mitmekordse ümbertrükkimise juures, või et Vabadusristi saaja nime on hiljemini kirikuraamatute kontrollimisel parandatud. Lahkuminekuid tuli peamiselt priinimesed (näit. Ack — Hakk), kuna teised andmed (eesnimi, väeosa jne.) näitasid, et meil on kindlasti tegemist ühe ja sama isikuga. Kirjutada nüüdne (õige) nimi, siis ei leita teda Vabadusristi saajana Vabariigi Valitsuse otsustes. Mõnelegi tuli panna kirja kaks nime, üks nendest sulgudesse.

Missuguste raskustega langenu kohta ametlikkude õienduste saamine seotud, sellest mõni sõna. Kõige rohkem arusaamatusi tuli just nendega, keda lahinguväljalt evakueeriti tagalasse haavatutena ja kes hiljemini haiglates surid. Haiglas küsiti

Pilte Vabadussõjast. Põhja-Eesti puhastamine punavägedest jaanuaris 1919.

Narva silla parandamine.

haavatu käest tema koduaadress ja surma puhul teatati kodustele, kes viisid surnu kodukohta matmiseks. Hiljemini ulatusid kuuldused kuidagi väeossa, et see või teine haavatu on surnud. Kuid millal ta suri ja kuhu ta maetud, see jäi tihti teadmatuks. Ja kui üksikud teadsidki, siis nad läksid oma teadmistega sõja lõpul reservi.

Soomusrongil „Kapten Irv“ langenute hulgas tegin kindlaks kümme-kümmekond nime, kelle kohta pidasin vajalikuks hankida täiendavaid andmeid. Mõni aasta tagasi otsisin Vabadussõja Ajaloo Komitees üles rongi sõjaaegse meeskonna nimistu, arstiraamatu ja muid dokumente, mille varal selgitasin nende langenute päritolu. Koostas ankeetlehed ja saatsin need vastavate asutiste kaudu langenute kodukohtade politseiametnikkudele, paludes ankeetlehtede täitmist. Mõnegi langenu lähemad sugulased olid vahepeal kolunud uude kohta, kuhu ankeetleht rändas järele. Kuid ankeetlehti

tuli tagasi ka täitmatult, märkusega, et sellenimelisi isikuid ei ela aadressil märgitud vallas (näiteks Eduard Kuusik oli märgitud päritoluga Kloostri vallast Harjumaalt, kuid selle valla nimekirjades teda ei leitud).

Kui 1928. aastal soomusrongide diviisi 10. aastapäeva puhul koostas nimistu sr. diviisis langenute (572 nime) kohta, siis, olles teadlik langenute nimekirjade puudulikkuses, märkisin lõppu (vt. „Sõdur“ nr. 48/49 — 1928. a.): „Kuigi andmeid langenute kohta on hangitud suure hoolega, siiski võib juhtuda, et mõne langenu kohta puuduvad andmed või pole need täpsed.“ Nüüd umbes kuus aastat hiljemini ilmus kahjuks ainult üks õiendus.

Oleks soovitav, et eksituste puhul langenute omaksed või tuttavad tingimata saadaksid õiendusi vastavale väeosale ühes elulooliste märgetega langenu kohta.

Bibliograafia.

ITAALIA.

„ESERCITO E NAZIONE”.

August-september 1934. a.

1. A. Baldini. Märkmeid suurtest 1934. a. augustikuu manöövritest. Nimetatud manöövrite ülesandeks oli väekoondiste tegevuse uurimine mõned aastad tagasi ilmunud uue lahingeeskirja alusel, pöörates sealjuures erilist tähelepanu kergetele diviisidele, maaväe- ja õhujõudude omavahelisele koostöötamisele. Need manöövrid olivat veel kord selgesti näidanud, et moodne lahing eeskätt ikkagi baseerub jala ja suurtükiväele, kellede õule, nagu varemgi, langeb lahingu pearaskus. Eriti mis puutuvat jalaväkke, siis pidavat see väeliik uuesti ja seekord juba otustavalt tagasi pöörduma oma vana alusrelva — püssi juurde, kuna katsed nn. „tomboucino'ga“ ei olevat andnud rahuldavaid tagajärgi. Samuti olevat manöövrid näidanud, et otstarbekohasem on jalaväe rühmas kõik jaod varustada kk-ga (seni itaalia sõjaväes jalaväe rühma kk-d olid koondatud ühte jakku), kuna sellevastu rk-d olevat sobivam koondada erilistesse rk rühmadesse ja kompanitesse — ülesandega kõvendada püssi ja kk tuld. Peale selle osutuvat tarvilikuks täiendada jalaväe tulejõudu miinipildujatega ja suurtükkidega. Esimeste hulgast olevat manöövritel katsetatud mitmesuguseid kergemaid tüüpe laskekaugusega 100—1000 m ja sealjuures saavutatud üldiselt häid tagajärgi. Mis puutub aga suurtükkidesse, siis nende orgaaniliselt juurdeandmine jalaväerügementidele osutuvat möödapääsmatuks, sest ainult niiviisi on võimalik saavutada jalaväeosade rippumatust diviisi suurtükiväest, mis on tähtis eriti sellistel juhtudel, kui viibimata on vaja suurtükitele toetust, kuid selle saamine väekoondise kaudu on seotud ajakuluga. Üheks manöövrite iseäralduseks tulevat lugeda seda, et olid moodustatud ja võtsid tegevusest osa ka fiktiivsete väekoondiste staabid ühes väekoondiste juhtidega, seega võimaldades juhtimispraktikat suuremale arvule vanematest ohvitseridest. Järgnevalt olevat pakkunud huvi lenn väe, eriti just rünnakaparaatide („velivolo d'assalto“) tegevus. Need õhujõudude kerged ehk kiiresti liikuvad („celere alati“) olevat täiel määral näidanud oma võimsust vähemate maa peal asuvate märkide äkiliseks ründamiseks ja nende ülekülvamiseks pom-

midega väikestelt mõnekümnemeetrilistelt kõrgustelt, mis on tegelikult kättesaamatud raskematele pommitamislennukitele. Manöövrite vältusel 54 seesugusest kergest lennukist koosnev salk olevat tabanud ühe kerge väekoondise („divisione celere“) rünnakkolonni ja seda mõne minuti vältusel rünnanud järkjärguliste, mäetippude tagant ootamatult nähtavale ilmunud lainetega, millised välkkiirelt ülevalt kõrgusest laskusid madalasse kolonni peale, vabastasid oma pommikoormad ja siis silmapilkselt tõusid uuesti üles pilvedesse. Vahekohtu hindamise järgi niiviisi teostatud rünnaku tagajärg olevat olnud kolonnile hävitav. — 2. G. Cardona. Masside liikumine. Suuremate väekoondiste: diviisi ja väekorpuse liikumiste korraldamisest juhtudel, kui selleks on kasutada hõredalt arenenud teedevõrk. Vägede rünnaku otstarbekohane korraldamine ja läbiviimine olevat küsimuseks, millele kõikide aegade suured väejuhid on osutanud erilist tähelepanu. Ei saavat teisiti ka praegusel ajal, eriti just seepärast, et massid, mida tuleb ümber paigutada, on võrreldes endisega tublisti suurenenud ning nende liikuma panemine peab põhjenema täpsatel kalkulatsioonidel, kusjuures peale muu tulevat tõsiselt arvestada ka vägede moraalsel külge. Rünnaku kalkulatsioonid ei tohtivat siiski ka muutuda kuivaks teoreetiliseks šablooniks, vaid nad alati pidavat baseeruma täiesti reaalsetel alustel, jättes vanemale juhile küllaldasel määral algatusvõimet vägede grupeerimisel ning nende suundamisel lahingusse. Selleks autor annab rea praktilisi näpunäiteid. — 3. L. Fea. Uued Itaalia lahingulaevad. Võit kuulub sellele, kellel on rohkem vastupidavust; see vana tõsiasi olevat maksev ka meresõjas. Mida suurem laev, seda kõrgem on tema lahinguvõime. Meresõja ajalugu, samuti ka maailmasõda olevat seda tõendanud. Lahingus Elba saare juures üks suurem prantsuse lahingulaev teotses väga edukalt hulga hispaanlaste galeeride vastu ja pärast mitmetunnist lahingut hävitas nad. Samuti ka maailmasõjas adm. v. Spee moodsad laevad lõpuks ei suutnud siiski edukalt vastu panna vaenlasele, kel oli soliidsema konstruktsiooniga lahingüksusi, ja hävinesid. Põhinõudeks olevat, et iga sõjalaeva kaitsevahendid peavad olema seevõrra tugevad, et nad suudaksid edukalt vastu panna omaenda kallaletungi vahenditele; veel enam: nad peavad tagama laeva iga teise riigi laeva

ofensiivsete abinõude vastu; ainult niisugustel „absoluutsetel“ laevadel on täieline lahinguväärtus. See põhimõte olevat aga teostatav ainult suure tonnaaziga laevade juures, mida tõendavat ka ameeriklastelt sellel alal toimetatud katsed sõjalaevade vastupidavuse proovimiseks kallaletungi vastu õhust ja merelt („Washingtoni“ põhjalaskmine 4. nov. 1924. a.). „Oma sõjalaevade ehitamisel meie ei lähe välja nende sõidukiiruse peale, vaid nõuame neilt, et nad suudaksid anda hirmuäratavat tuld ja ise vastu panna kõige tugevamatele pihtamistele („nove invulnerabile“);“; olevat õelnud ameerika mereminister mr. Svanson. Prantsuse sõjalaevastiku geenius mr. Andrade olevat arvamisel, et 35.000 tonni piirides võib konstrueerida laeva, mis saab edukalt vastu panna kallaletungidele õhust, vee pealt ja vee alt, olles ise varustatud 406 mm suurtükkidega, omades soomuse: 110 mm — vee pealt ja 45 mm — vee alt ja arendades liikumiskiirust kuni 25 sõlme tunnis. Niisugusele laevatüübile olevat praegu kõige lähemal „Hood“, olles kolosaalseimaid laevu, mida inimene kunagi ehitanud. Selle laeva iseloomustavamaid omadusi: veeväljasurve 41.860 tonni; pikkus 259,30 m, laius 31,70 m; süvis 8,70 m; soomus 305 mm, vee alt 57 mm, lael 76 mm; suurtükivarustus: VIII/381, XII/140 ja IV/102, veealune relvastus VI/533; mootorid 144.000 hobusejõudu; maksimaalne kiirus 32 sõlme; kütteenete tagavara 4060 tonni. Oma iseloomult „Hood“ile“ lähenevat „Nelson“ ja „Dunkerque“. Et selle tüübilisi laevu riigid praegu ei oma suuremal arvul, see olenevat ainuüksi poliitilistest ja ka majanduslikest teguritest; kuid olevat kindel, et kui järgmisel merekonverentsil riikidele antakse vabadus ehitatavate sõjalaevade tüübi ja suuruse mõttes, siis võidakse hakata konstrueerima kuni 50.000-tonniseid laevu, sest et — nagu eelpool juba oli tähendatud — ainult suured laevad on teguvõimsad. Ja et sõjalaevad niikuini on kallid, siis on otstarbekohane paigutada raha ainult niisugustesse laevadesse, milliste vastu vastase suurtükid on jõuetud. Nendest suunadest tahtvat oma sõjalaevastiku arendamisel kinni pidada ka Itaalia. — 4. G. Ferreri. Vastupanupositsiooni eelserv kaitsesüsteemis. Selle küsimuse teoreetiline selgitamine aluseks võttes tähtsamate Euroopa riikide lahingeeskirjade vastavaid määranguid. — 5. P. Bernasconi. Liibia kagupiiril. Sõjageograafilisi ja arheoloogilisi andmeid. — 6. E. Armando. Kerged osad lä-

hedamaa luurel. Konkreetne taktikaline ülesanne ühes lahendusega. — 7. M. Fischetti. Itaalia turistide klubi ja sõjavägi. Selgitatakse klubi teeneid sõjamaateaduse ja kartograafia alal. — 8. A. Trillini. Bersaljeeride pataljoni tagalateenistus. Konkreetne näide tagala funktsioneerimise kohta mägestikusõja oludes jalaväepataljoni piirides. — 9. V. Franchini. Poola organiseerimine sõjaks. Ülevaade selle riigi territooriumist, rahvast, maapõue varandustest, tööstusest, ühendusteedest, kaubandusest, rahandusest, riigikaitsest, eriti tööstuse mobilisatsioonist sõja puhuks. — 10. A. Ravenni. Adua ümberhindamine. Abessiinjastega 1896. a. peetud Adua lahingu detaile. — 11. L. Susi. „Real Macedone“ rügement Velletri lahingus 10. aug. 1744. a. Sõjaajaloolisi andmeid. — 12. C. Rinauda. Savoia prints Eugen. Biograafilisi andmeid selle kuulsa väejuhi kohta. — 13. E. Verniani. Prantsuse kartograafiast. — 14. A. Izzo. Miinid. Praktilisi näpunäiteid nende korraldamiseks ja õhkimiseks. — 15. R. Micaletti. Rooma asumaaadest. Sõjaajaloolisi andmeid. — 16. G. Felsani. Sanitaarala korraldamisest. Küsimuse käsitus Maailmasõja kogemuste kohaselt Itaalia rindel. Kk.

N.-VENE.

„VOINA I REVOLJUUTSIA“, juuli-august 1934. a.

Esimeses artiklis B. Pugačevski kirjel-dab, kuidas Lenin võitles 20 aasta eest imperialistliku (Maailmasõda) sõja vastu. Kirjutis on pühendatud Maailmasõja alge 20 aasta juubelpäevale, kus tõstetakse esile N.-Vene ja punaväe tähtsust tänapäeval riikidevahelises elus. Järgmises kirjutises I. S. Savinkov konkreetsete ajalooliste näidete varal käsitleb piiramisoperatsioonide põhimõtteid. Artikkel on pike-malt refereeritud eelmises „Sõduris“ (nr. 49). Kolmandamas artiklis selgitatakse motomeh-jõudude ja lennuväe osa „Cannae“ manöövris tänapäeva tegelikkuse läbilõikes. Kirjutises ba-seerutakse Maailmasõja 1914. a. konkreetsete lahingute arutamistele. Selles artiklis korratakse osalt samu mõtteid, millised esinesid eel-mises artiklis „Piiramisoperatsioonid“. Rohkesti tsiteeritakse Lääne-Euroopa tähtsamate sõja-teadlaste mõtteid. Artikli autor M. Galak-tionov kinnitab, et tuleviku sõjas kahtlemata esinevad juhtumid, millal on soodne teostada pealetungi tiibadele nende haaramisega, selja-tagusesse väljatungimisega ning vastase piira-misega. Tänapäeva sõjatehnilised vahendid loo-vad uue kõrgema baasi manöövri tagamiseks. Mehjõud ja lennuvägi on tõepoolest võimelised reageerima äärmise kiirusega olukorra muutus-

tele. Manöövri tagatist tänapäeva tingimusi tuleb otsida suurimast aktiivsusest, mobiilsusest ja innukast tegevusest. See nõuab iseenesest-mõistetavalt julgust ja otsustavust teatud riskile asumiseks. Järgmine artikkel — „Taktikaline fakt“, A. Svečini sulest, avaldatakse toimetusel mõttevahetuse korras. Autor toob esile mõtteid, et XX sajandi taktika kunst areneb juhtimise tsentraliseerimise ja kavakindluse poole. Rea näidete (ka isiklike elamuste järgi) selgitab neid vigu, mis lahingus tulevad esile kaardi järgi orienteerumises maastikul. Tänapäeval võivad need vead esineda veel suuremal määral, sest uued tehnilised vahendid viivad näiteks luuraja endistest kiirustest 4—12 km tunnis kiirustele 50—300 km tunnis. Sammukäiva või tasaselt traavisõitva inimese peaju omas 10 kuni 30 korda rohkem aega luureandmete rahulikuks ja kriitikaliseks läbikaalumiseks, kui autol või lennukil tormava inimese peaju. Loomulikult on siin nõudmised juhtimise omadusele ja orienteerimise kiirusele ja selgusele palju suuremad. Kõigi juhtide ja staapide (ka kõige kõrgemad) pidev kontroll vähendavat ning vältivat neid vigu. Sellele järgnev artikkel „Mehosade tegevused öösi“ refereeritakse samas „Sõduris“ eriaiklina pikemalt.

Kolm järgmist artiklit („Avtomobilnõi manevr“ — G. A. Šelahov, „Operativnoe perevozki avtotransportom po opõtu mirovoi voindõ“ — E. V. Leošenjä, „Primenenie transporta v uslovijäh gornõh teatrov“ — J. Tomaševski, G. Šponberg) käsitlevad vägede transporteerimise küsimusi, selgitades eriti autotranspordi asjandust Maailmasõja kogemustel Lääne-Euroopas.

Järgmises artiklis antakse teoreetilisi seletusi, kuidas korraldada õppusi väekoondiste varustamisjaamade hargnemiseks — töötama panemiseks. Alul selgitatakse korpuse ja kõrgeimate väekoondiste varustusjaamade ülesandeid (1. varustuse vastuvõtt raudteelt, 2. varustuse hoidmine määratud normides ja selle asetamine ettenähtud korras maha, 3. varustuse edasitoimetamine vägedele). Teemadeks võiksid olla: 1. jaama üleviimine uuele kohale, 2. jaama evakuatsioon, 3. jaama kaitse, 4. jaama hargnemine ja varustuse edasitoimetamine töö. Edasi kõneldakse õppuste eesmärgist, osavõtjaist, vahekohtust, ülesandest, õppuse rajooni valikust, ülesande läbitöötamisest, õppetegevuse teostamise kavast, ajamäärast, õppemeetodist jne.

Artiklis „Komandopunktide kaitse“ autor A. Vetvinski annab mõningaid näpunäiteid KP-de (vaadeldakse diviisi KP) kaitse korraldamiseks. Neist mõningaid: 1. kaitsele on otstarbekas asetada KP rajooni, kus asuvad löögigrupid ja suurtükivägi; 2. vastase luuretegevuse perioodil on kasulikum asetada staabid tagavara KP-desse; 3. suurtükiväe eest hoidmise mõttes on soovitatav asetada KP-did varjendisse, millised on kindlad haubitsa mürsu vastu; 4. KP-de tanki- ja õhutõrje korraldatakse üheaegselt ja roobi löögigruppide ja suurtükiväe tanki- ja õhutõrje korraldamisega; 5. KP-de moondamine on nõuetav ning tuleb kontrollida õhust oma lennukeiga.

Peale selle soovitatatakse asetada KP-did tankitõrje mõttes rajooni, kuhu ei pääse ligi tank (tihedas ja suures metsas, jõe taha, soo taha jne.) ja panna välja tankitõrje miiniväljad.

Järgmises artiklis vaieldakse Cifferiga tema artikli „Jalaväe ataak“ pärast. Ciffer rünnaku põhimõtete käsitlemisel on esinenud ka 1. rühma uue organisatsiooni ettepanekuga: 3 l. jagu á 8—10 võitlejaga, varustatud pistol-kuulipildujaiga (maksimum laskekaugus 600 m); 1 tule jagu kümnest võitlejast relvastusega: 2 kerget kuulipildujat (käsi-klp. — ručnoi pušmet), 2 šnipperpüssi (soovitatav automaatne või poolautomaatne), 2 Hallger-Ultra püssi, 2 kerget granaadipildujat.

Lõppartiklis Balabanov valgustab põhjalikult Prantsuse piiri rajoonide kindlustamise viise, tuues esile rea projekte, millised on töötatud välja prantsuse sõjateadlasilt alates juba 1922. a. ja lõpetades käesoleva aastaga. Autoril on õnnestunud anda selgitav ülevaade mõttest permanentsete kindlustuste üle, olles nähtavasti rikkalikult varustatud vastavate allikatega. Järgneb bibliograafiline osa. L.

UNGARI.

MAGYAR KATONAI SZEMLE.

Nr. 12 — 1934.

Major Gyula Kaiser: Mõtteid juhatamisest. — Meieaja sõja mõistesse mahutatakse kaks lahutamatu ja üksteisele tugenevat eriala: puhtsõjaväeline ja sellega kaasaskäiv, kaudne; viimase juurde kuuluvad sise- ja välispoliitika, riigimajandus, tehnika jne. Puhtsõjaväeline ala aga mahutab kolm konkreetset teadust: 1) sõjaajalugu, 2) organisatsioon, väljaõpp ning juhtamine ja 3) sõjaline filosoofia. Tuleviku sõja otsustab mitte üksnes sõjaline jõud kui niisugune, vaid ka, koos sellega, kogu riigi elanikkond, mis üheskoos moodustavad suure „rahvusliku jõu“. Mõisted, nagu: tegev sõjavägi, sõjategevuse piirkond kaotavad tulevikus oma tähenduse, sest mobilisatsiooni hetkest peale võtab sõjast osa kogu riigi rahvas, kellele see tähendab olemasolu küsimust, kuna lennutehnika ja sõjakeemia üha kasvav hädaoht haarab kogu riigi. Nõnda laieneb ka tulevikusõja juhtamine kogu riigi elanikkonnale ja koos riigijuhtimisega maksab siin kõige rohkem see tuntud elutarkus, et: valitsema tähendab ette nägema. Strateegi suur ülesanne seisab selles, et eelmainitud kaht põhiala sõjateaduses loogiliselt osata ühendada ja selle eesmärgi taotlevat ülesannet suuta lahendada, kuna taktik sihiteadlikult asub puhtsõjaväeliste ülesannete kallale. Tegelikult väejuhi suurim võime seisab selles, et esmajoones hoiduda üllatuste eest. Puhtsõjalised teadused põhinevad kokkuvõttes asjaoludel: sõjaajalugu on lühedalt möödunud sõdade hüvede ja vigade põhjalik tundmine: väljaõppus on peamiselt areneva sõ-

jatehnika kõigi võimaluste tegelik ärakasutamine; sõjafilosoofia ülesandeks jääb aga nende teaduste ühine vaatlemine ning käsitlemine, mineviku ja oleviku seisukohast. Väejuhatamise seisukohast on see ülitähtis, kuna peamiselt sel teel on võimalik hoiduda üllatusist. Puhtsõjaväeliste teadmiste eesmärk on nõnda siis relvavõitluseks vajalike aineliste ning kõlblate jõudude põhjalik tundmine ja nende kasutamine. Olgu rõhutatud, et võitlus isendast ei ole veel eesmärk, vaid üksnes vahend võidule. Ka ei ole relvastatud vaenlast relvaga sundimine vägivald, vaid endakaitse, olgu aktiivses või passiivses seisundis. Sõjapidamise aktiivsem vorm on lahing. Lahingu vaimse jõu annab juhatamine, ainelise aga — sõjaväe elav ja elutu materjal. Vaadeldes lahingu eesmärke, tuleb see jaotada kahte liiki: otsustust taotlev, aktiivne ja otsustust mitte taotlev, teesklev, passiivne. Aktiivse lahingu raami kuuluvad vormid: pealetung, tagaajamine, kaitsmine. Kõiges kolmes vormis on lahingutulel ühesugune suur tähtsus. Selle korraldamine ja juhtimine on ühesuuruse väärtusega ja seisundi ning olukorra täieline peremees olla, ripub väejuhist. Passiivse võitluse all tuntakse mõisteid nagu teesklev pealetung ja vaenlase kinnipidamine, mis aga võib kujuneda ka taganemiseks. Selle sõna all, kahjuks, mõistetakse enamjaolt ikka sunnitaganemist ja sellele vastavalt on kujunenud ka rahuaegne väljaõppus.

Sõja-ajalugu aga näitab, et suured väejuhid on taganemise võtnud sagedasti endi taktikasse. Teeskleva pealetungi, aga võib olla veel enam teeskleva taganemisega väejuht võib vaenlasele teha suurimaid üllatusi, seepärast ei ole need lahinguvormid väljaõppuse tehnikas mitte väiksema tähtsusega kui pealetung ja jälitamise tegelik õppus. Mis puutub lõppeks tulevikusõjasse, siis tulevik on hästi korraldatud, võimsa sõjaväe päralt. Sellega rööbiti asuvad need tegurid, mis viivad otsustavale võidule: väejuhatuse valmisolu, paindumus ja julge teotsemine, samuti ka lahinguvõimude kiire ja üllatuserohke kasutamine. — Ülemleitnant Sándor Fintor: *Ajakohasest õhuluure teenistusest*. — Ülikülasti arenev lennutehnika ja sõja seisukohast selle ärakasutamine paneb tuleviku õhukaitse juhatamise õlgadele suured ülesanded. Tänapäeva õhukaitse ei rahuldu enam üksnes sõjategevuse piirkonna ja rindetaguse alaga, vaid õhukaitse teenistusse tuleb rakendada kogu maa (mida väiksem riik, seda kergem on seda ruumi mõttes

teostada, finantsilised küsimused ei tule praegu arvesse), asutades igasse seks jaotatud riigi osasse järjepärane luurepunkt, missugused koos moodustaksid tiheda luurevõrgu. Luurevõrgu teenistuses ei tarvitse olla tegev sõjavägi, vaid seks otstarbekas ettevalmistatud pädevad isikud riigi elanikkonnast. See käib peamiselt passiivse õhukaitse kohta. Tulevikusõjas toimub luure ja ründamislennukite lignimine 4000—6000 m kõrguses, seepärast on nende tähelepanek kaitsja poolt seotud suurte raskustega, liiati kui see toimub öösel. Ühes lennutehnika arenemisega tekivad ka võimalused leida vahendeid õhurünnaku tõrjeks. Õhukaitse üksusel on juba rahuajalgi tarvilik pidev koostöö, nii õhujõudude kui ka õhukaitse tulevahenditega. Et sõja puhul kergem oleks vahet teha oma ja võõra lennuki vahel (suures kõrguses), siis tuleb väljaspool õhukaitse luure- ja vaatlusjooni ära märkida kindlad „õhu väravad“, mida lennukid edasi- ja ka tagasi-suunas oleksid sunnitud tarvitama. Iga lennuk, mis ei lenda läbi „õhuvärava“, oleks seega vaenlase oma. Muidugi võivad ka viimaks vaenlasegi lennukid, kas juhuslikult või teadlikult tarvitada neid väravaid, kuid see sünniks siiski kitsamais alades ja seda saaks heade vahenditega pädevate isikute poolt kontrollida. Oma lennuki seesugusest värvast läbisõiduks võiks, näiteks, kasutada paljusid võimalusi: teatud kellaaega, teatud salajaste jaotustega aega üksikute masinate lennul jne. Suur lennukõrgus teeb tingimata tarvilikuks, et vaatlejad oleks varustatud mitte ainult optiliste aparaatidega, vaid ka akustiliste vahenditega. Täpse ja kiire teadete edasiandmise suhtes oleks väljaõhukaitse üksikute punktide vahel soodsaim abinõu — raadio. Peatuskohtades ei saa ka kasutamata jätta kohapealseid telefoniliine. Need ettepanekud lasevad ehk muidugi vaielda, kuid kindel on, et tulevikus iga riik püüab mitte üksnes tehnika, vaid ka organiseerimisega vastast üle trumbata. Väikeriikide suurim ülesanne aga suhtes oleks kindel koostöö sõjaliste ja eriorganisatsioonide vahel õhukaitse alal. — Major Ferenc Szentnémedy: *Cierva autogiro-lennuki konstruktsioon ja sõjaline tähtsus*. — Leitnant Ferenc Jós: *Ajakohased pommilennukid*. — Kaptan Henrik Loidin: *Väikeriigid moodsas sõjas*. — Maailmasõja puhul pandi tähele, et sõjapidamise tegureist mängib ülitähtsat osa tööstuse mobiliseerimine. Ükski riik, — piirdudes vähemalt Euroopaga,

— ei suuda üksinda aastaid kestvat sõda pidada omaenese jõust, kuna sõjavaru- seks vaja minevaid kõiki tooraineid ei leidu üheski riigis, — vahest peale Vene- maa. Väikeriigid on ses suhtes isegi oht- likus seisukorras. Teine tähtis tegur: Ri- igi pinnaulatuse ja kiiresti lii- kuvate sõjavahendite suhe. Läi- nud aastal Lyonis peetud prantsuse sõja- lisil manöövreil selgus, et teatav tähtis tööstuslik punkt on riigis ainult siis vaja- liselt kaitstud, kui see asub piirist vähe- malt 150 km eemal. See tähendab, et väi- ke riik on peaaegu täieliselt vaenulise naab- ri õhujõudude võimuses, kui kaitsevõima- lused ei ole küllaldaselt ette valmistatud ja intensiivsed. Seepärast väikeriik võib vae- valt loota iseenese sõjatööstusegi abile, ku- na tähtsamad tehased võivad lühikese aja jooksul saada hävitatud. Samuti ohtlik on seisukord motoriseeritud vägede ülepiiri tu- leku puhul. Eelöeldust selgub, et väikeriik isegi lühemat sõda, eriti aga ülekaalus tu- gevama naabriga suudab pidada ainult ühe või mitme suurriigi liitlasena. Sellest tekib kahtlemata vajadus sõjavaru- tuse hankimiseks sõja ajal ja enne sõda — sõlmida liitriigiga (või riikidega) leping, mis ühtlasi kindlustaks ka väikeriigi inim- materjali liigse hävitamise. Kokkuvõttes sellest kerkivad põhimõtted riigi tuleviku kindlustamiseks: 1) Sõjavaru- tuse tagavara valmilt piisaku sen- niks, kuni väikeriigi saatub suudab otsus- tuda (moodsas sõjas umbes esimese nelja nädalaga), toorainete tagavarad aga mit- meks kuuks, kuna tugeva vastupanuga väi- keriiik võib, esimesest hoobist toibudes, liitlaste pärastise abiga edukalt edasi teot- seda. 2) Õhusõja seisukohast lahendugu küsimus kõige esiti nii, et suuremate va- rustustehaste asupaigad oleksid seal, kus neid koondatud vähete jõududega kõige soodsam kaitsta. Õhukaitse olgu kõige ük- sikasjalisemalt välja töötatud. Motorisee- ritud väeosade maale tungimise eest olgu tähtsad varustuspunktid ja käitised asetat- tud nii, et juba looduslikud takistused neid kaitseksid. Riigi elanikkond olgu organi- seeritud nii, et iga kodanik võiks olla rün- dava vaenlase takistaja. 3) Vastav leping liitlastega olgu niisugune, et riigi majan- duslik iseseisvus oleks sõja lõppedes kind- lustatud. — Kapten Günther Diez: Õhu- kaitse ja laväerügementis. — Kui seni sõjaliste harjutuste juures jalavägi suurt rõhku pani maaluurele, siis praegu ja tulevikus on sama tähtis ka õhuluure. Seks, et jalaväeteenistus sest küljest funktsio-

neeriks laitmatult, on vaja välja õpetada erioskusega isikuid, korraldada nende os- kuse maksmapanu võimalusi. Väike vää- ratuski ülesande täitmisel võib kogu ette- võtte panna kaalule. Õhuluure korralda- mine väeosade edasiliikumise juures on kõi- ge raskem, kuid just siis võibki rügemendi kõige enimini tabada õhurünnak, kus rün- dajad jõud ilmuvad ja kaovad jälle nagu äiksetorm. Edasiliikumise ajal õhuluure korraldamine on seepärast rügemendi õhu- kaitse ohvitseri ja kuulipildurite kompani ülema tähtsam ülesanne. Seks on rüge- mendi õppust tarvis kiirestiliikuvate luure- osade arendamisele pöörduda peamist tähele- panu, mis jääb rügemendi õhukaitseohvit- seril valve all töötavate pataljoni õhukaitse- ohvitseride mureks. Väljaõppus mahutab endasse: 1) lennukite tüübid, omadused ja nende varustus, 2) lennukite lahinguviisid, 3) lennukite märguanded, nende leidmised, 4) vaatluse ja luure viisid: kuulmine, kuu- lamine, mootoripõrina äratundmine, selle vahetegemine, 5) binokli tarvitamine, 6) vaateleja teadaanded, 7) kõrguse ja suu- na ära määramine, 8) peitlemise võima- luste ärakasutamine ja leidmise oskus, 9) sideteenistus, tulesignaalid, viipemärgid ja häälemärgid. Seks vajab rügemendi piirides kogu õppus täielist ühtlustamist, alates väikesemast väejaost kõige suure- mani. Teine tähtis tegur on moodsate tu- lirelvade sisseseadmine õhukaitseks. Nen- dega ajakohaselt ümberkäimist tuleb viim- se võimaluseni tõsta. Iseäranis rügemendi edasiliikumise juures võivad tekkida ras- kused soodsa õhukaitse seisukohast, see- pärast tuleb harjutusil ja manöövreil hästi järele proovida, missugused organiseerimis- viisid õhukaitseks tulirelvadega õhurünna- kute vastu rügemendi edasiliikumisel oma- vad tegelikult paremusi. — Major Zoltán Molnár: Sõjaväe-vooride ajako- hane organiseerimine. Kõike mo- toriseerida tahtjad on viimasel ajal jäänud voori ümber organiseerimises tagasihoidli- kumaks. Heade autoteede puudusel ja ku- na neid lähemas tulevikuski ei ole võimalik igale poole rajada, — jääb vooris ka ho- burakendile oma koht. Aga enamjagu riike on siiski oma vooriküsimuse juba lahenda- nud nii, et veoloomade energiale rajatud voori, oma liigsuure ulatuse ja vähese teo- võime tõttu, on vähemalt hakatud kahan- dama. Selle muudatuse juures väheneb voori pikkus, veoloomade ja vooriteenistu- ses olevate inimeste arv. Kahtlemata on voori ümberkorraldusega seoses kõigepealt vooriteenistus. On riike, kus varustamis-

mured alamailt väeosadelt on ära võetud, nii et need kogu oma energia võiksid juhtida lahingule, kuna moonamuretsemine seega jääb ainult kõrgema juhatuse õlgadele. Kas seda süsteemi on võimalik laiendada mitmesuguseis tingimuses ja arenemistmeis olevaile riikidele, on iseküsimus. Üldiselt aga, Maailmasõja kogemustest ja tulevikusõja tempokiiruse seisukohast oleks tarvis silmas pida kolme küsimust: 1) voori liigsuure massi vähendamine, 2) voori juhatamise lihtsustamine, 3) voori endakaitse korraldamine. Mis puutub esimesse küsimusse, siis tuleks voori, kus aga võimalik, motoriseerida. Sellest järeldub, et ka voori juhatamine seeläbi lihtsustub. Juhatamise seisukohast oleks kõige otstarbekohasem, kui voorijuhataja koht oleks suurema vääksuse juhataja juures, kus kõike teatakse, ja ühiselt töötatakse varustuse ülemjuhatuse ohvitseriga. Voorijuhata-

taja korralduses on auto või kõrvalistmega mootorratas, millega ta võib teha sõite üksikute vooriosade juurde. Kirjalikud korraldused staabist vooris asuvale voorijuhatajale võivad tekitada segadust, nagu on näidanud kogemused möödunud suurest sõjast. Ka ei tohiks voori ohvitseri milgi tingimusel vahetada ega ümber paigutada, kuna see oleks nagu masinavärgi osade asendamine vööraste osadega. Voori ümberkorraldamisega on vägagi seoses ka voori kaitsmise küsimus. Ei tohiks olla kahtlust, et ründe vahendite arenemisega (lennuk) käsikäes tuleb rõhku panna kaitselahendite arenemisele. Tulevikusõjas voor ei saa enam püsida ilma moodsate automaatrelvadeta ega ka tugeva luureorganisatsioonita. Siit järeldub üks tõsiasi: mida väiksem (lühem) voor, seda kergem on teostada endakaitset.

Kaitseväe elu.

Scoutide mälestustahvli avamine Viljandis.

Mälestustahvli avas Ülemjuhataja kindral J. Laidoner.

Möödunud aasta 27. märtsil asutati Tallinnas sõjaaegsete scoutide kolonel F. Pinka, kol.-lt. H. Freibergi, kapten H. Ingermanni ja „Päevalehe“ toimetaja J. Animägi algatusel selts „Scouts Rögement“. Seltsi põhikirja eesmärkide taotlemiseks otsustati esimesena jäädvustada sündmust, mil esimesed scoudid väljusid Viljandist aastapikusele võidurikkale sõjakäigule. Ülesseatud eesmärgi teostamiseks alustas seltsi juhatuse eeltöid, milliste tulemusena kinnitati Viljandi uuelossi seinale kodumaa graniidist valmistatud mälestustahvel. Tahvlisse on raiutud scoutide sõjaaegne embleem — kilp pödrapeaga ja tekst: „Sellest majast väljusid 3. jaanuaril 1919. a. esimesed scoudid võidurikkale sõjakäigule kodumaad ähvardava vaenlase vastu.“

Mälestustahvli avamine toimus pidulikult Viljandis 6. jaanuaril s. a. Kaitsevägede Ülemjuhataja kindral Laidoneri poolt.

Mälestustahvli avamispidustused algasid 5. jaanuari õhtul jumalateenistusega Viljandi Pauluse kirikus, kus mälestati Vabadussõjas langenud 81 scouti. Jutluse pidas õpetaja J. Lattik.

6. jaanuari hommikul kella 08-ks kogunesid Viljandisse koondunud sõjaaegsed

scoute ja Scoutspataljoni esindajad Viljandi jaama, kus toimus Ülemjuhataja kindral Laidoneri vastuvõtmine. Sel puhul ettenähtud aukompani orkestriga jäi välja toomata, sest termomeeter näitas 18 kraadi alla nulli. Peale scoutide, esotsas kolonel Pinka, major Lüüsi ja kapten Ingermanniga, koondus jaama ka Viljandi ametiisikuist kaitseringkonna ülem kolonel Pulk, linnapea A. Maramaa, ajut. maaval. esimees H. Lauri, prefekt J. Vares, Sakala part.ataljoni ülem kol.-lt. J. Raud, 5. suurtükiväe gr. ülema k.t. major Tenno ja teisi. Ülemjuhataja kindral Laidoneri vagunist väljudes võeti ta vastu scoutide elaguhüüetega. Kindral Laidoneriga ühes saabus Viljandisse ka III diviisi ülem kolonel H. Brede.

Pärast Ülemjuhataja vastuvõtmist jaamas, sõitis Ülemjuhataja ühes saatjaskonnaga hommikueinele sõjaaegse scoudi proviisor Luige korterisse, kuna scoudid samal ajal koondusid Sakala Maleva staabi ruumesse. Pärast ilmus sinna ka kolonel Pinka informeerima scoute seltsi tegevusest ja rügemendi ajaloo koostamisest. Järgnes ühine pildistamine.

Kella 1045-ks marssisid scoudid Vabadusplatsile ja rivistusid Vabadussõjas lan-

genute mälestussamba juurde spaleeridena. Scoutide nimel asetaskolonel Pinka pärja mälestussamba jalale Vabadussõjas langenud kaasvõitlejate mälestuseks, kes puhkavad mitmesuguses kodumaa kalmistus. Teise pärja asetaskolonel Peastaabi ja Sakala maleva poolt.

Kell 1115 algas uuelossi esisel platsil mälestustahvli avamisaktus. Ülemjuhataja ilmudes mängis garnisoni orkester Porilas-temarssi. Aktusele oli, külmale ilmale vaatamata, ilmunud garnisoni ohvitserkond ja kogukas hulk Viljandi kodanikke. Sel puhul ettenähtud garnisoni väeosade paraad jäi külma tõttu ära. Ka lihtsustati vaimulikku talitust ja kärbiti kõnesid

ja seesmise korralageduse tõttu ähvardas korduda Tartu sündmus. „Paluti abi,“ kõneles kindral Laidoner edasi, „kuid mujal oli samasugune seisukord. Sõitsin Viljandisse, et pidada nõu kohalike tegelastega kaitse organiseerimiseks. Otsustati astuda vaenlasele vastu ja sooviti, et ma nimetaksin kellegi, kes hakkab kohapeal korraldama väeüksusi. Küsisin, keda soovitakse. Vastati, et tuntakse polkovnik Puskarit tubli mehena. Määrasin siis Puskari. Küsisin, kas tal on ustavaid mehi. Ütles, et ühes kohas on tal 6 meest ja teises kohas 7 meest. Selle 13 mehega algaski vastupanu organiseerimine Viljandis. Esimesena läksid Viljandist vaenlasele vastu 3. jaa-

Vägede Ülemjuhataja kindral J. Laidoner scoutide aktusel kõnet pidamas. Paremal sõjaaegsed scouid, nende ees kolonel F. Pinka.

Aktuse avas seltsi „Scouts Rügemendi“ esimees kolonel Pinka, märkides, et asutatud selts oma eesmärkide taotlemiseks tahab elustada mälestusi ja jäädvustada tähtsamaid sündmusi scoutide lahingtegevusest Vabadussõjas. Esimesena jäädvustatakse sündmus, mil esimesed scouid 3. jaan. 1919. a. sellest majast alustasid oma võidurikast sõjaretke. Palus Kv. Ülemjuhatajat avada maja seinale kinnitatud mälestustahvli.

Kindral Laidoner oma aktusekõnes tuletas meele meie rasket olukorda 1918. a. lõpus ja 1919. a. algul. Ta võrdles meie selleaegset vabariiki linnupojaga, kes tulnud välja munakoorest ja oksalt peab vaatama vastu vaenlasele. Ta kirjeldas selleaegset olukorda Viljandis, kus organiseerimatus

nuaril 33 scouti. Hiljemini organiseeriti teisi väeosi ja tõrjuti vaenlane Viljandist eemale...“

Pärast kõnet kõrvaldas kindral Laidoner kätte mälestustahvli. Orkester mängis hünni.

Mälestustahvli õnnistas õpetaja J. Lattik, kes sel puhul peetud lühikese vaimuliku kõne aluseks oli valinud piiblisõnad: „Armastus ei väsi iial ära.“

Vaimuliku talituse järele ütlesid scoutidele, kui Viljandi linna kaitsjaile ja Viljandimaa vabastajaile, tervitusi ja tänusõnu linnapea A. Maramaa ja ajutise maaval. esimees H. Lauri. Viimane andis kolonel Pinkale üle ka ümbriku väikese toetuse lübadusega.

Pärast seda, kui mälestustahvel antud Põllutöoministeeriumi esindaja hoolde ja korras hoida, lõpetas kolonel Pinka aktuse, tänades kõiki isikuid ja organisatsioone, kes kaasa aidanud mälestustahvli valmistamisel ja avamisel.

Aktusele järgnes ühine koosviibimine garnisoni ohvitseride kasiinos. Peolauas võttis sõna kindral Laidoner, hinnates väärikalt Scouts väeosa asutaja kapten Reisari teeneid ustava väeosa organiseerimisel võimatu raskes olukorras. Ta tähendas, et Scouts väeosa sai omale kohe alguses tublid juhid, mis tagas väeosa väärika esinemise raskeimaiski olukordades. Eriti soovitas aga Ülemjuhataja, et praeguste scoutide kasvatamine ja õpetamine sünniks vanade scoutide vaimus, nende traditsioonide järele, ja et praegused ning tulevased scou-

did oleksid veelgi vapramad ja tublimad, kui olid seda scoudid Vabadussõjas, kes tegid oma töö laitmatult. Ülemjuhataja tähendas ka, et tema ega vanad scoudid ei tunne selle üle kadedust. Tublide noorte päralt on tulevik.

Peale Ülemjuhataja kõnelesid veel kolonel Pinka, kapten Ingermann ja Viljandi linnapea Maramaa.

Ülevas meeleolus kadusid tunnid kiiresti. Omavahelist vestlemist oli ju lõpmata palju.

Pärast Ülemjuhataja lahkumist istusid veel scoudid koos oma sõjakaegsete ja praeguste scoutide juhtidega. Ülevas meeleolus pilluti õhku kõiki endisi ja praegusi väeosa juhte. Jälleenägemist soovides lahkuti. Möödas oli mälestus- ja meeleolurikas päev!
A. —ing.

Sõdur rindelt jutustab.

Eesti sõduri kirjad omakseile Vene tegevast väest Maailmasõjas.

Kakskümmend aastat on möödunud ajast, mil puhkes suur Maailmasõda. Paljud eestlased pidid jätma maha oma igapäevase töö ja astuma vene sõjaväkke. Võõra rahva — venelaste — keskel, kaugel oma kodumaast, pidid eestlased kandma sõjaraskusi, teadmata ja kaasa tundmata sõja tõelisi sihte ja eesmärke.

Kuid võõrsil olles ja raskusi tundes ilmses, kuivõrd kallis on igale eestlasele ta kodumaa.

Olgu avaldatud kirjad tolekaegsete meeleolude tõlgitseteks ning näiteks meie aja noorsoole, kes kannab kaitseväge teenistuskohuseid oma maal ja oma rahva keskel, kuivõrd soodsamad on praegused tingimused. Ühtlasi siit selgub, et kui meie ise ei hooli oma riigikaitsest, siis seega meie ei pääse kaitseväeteenistusest, vaid meid sunnitakse astuma võõrasse sõjaväkke ja teenima võõra rahva huvisid. Toimetus.

Soosaare külas asus väike renditaluke, nagu neid Põhja-Eestis, eriti Alutaguses, oli varem paljugi. Talu asus metsaserval, liivakünkal, ja kandis Liiva talu nime. Seda talu pidas Albert Laane. Iseseisvalt oli ta kohal vaid paar aastat, peale isa surma. Kuid majapidamisega sai ta hakkama. Pidas paar hobustki, mõned lehmad ja tegi kõik põllutööd. Talvel käis metsas veolgi. Majapidamistöodel olid tal abiliseks tema kaks venda, kuna koduse talituse eest hoo-

litse ema ühes õdedega. Sellel kohal küll keegi rikkaks põlnud saanud, kuid efada võis. Oli ju ta isa Jürigi seal hulk aastaid ära elanud ja lapsedki kasvatanud üles. Miks ei võinud siin siis Albert edasi saada. Ja saigi. Albert Laane oli püüdlik peremees. Läbisaamine omastega oli tal hea. Ja talus läks kõik võrdlemisi hästi. Vabadel tundidel pidas ta sageli aru, kuidas kohta mõisalt päriseks osta, metsast veel põllumaadki juurde teha.

Viimaks saabus 1914. aasta suvi. Suvi oli eriti palav ja kuum. Mitmel korral oli nähtud kiilide parve Venemaa poole lendamas. Õige sageli tuli ette metsapõlemisi. Õhk oli vahel päevade viisi udu ja suitsu vinas. Rukis oli varakult valminud. Oli parajasti saabunud selle lõikuse aeg, kui korraga nagu välg taevast kuulutati välja mobilisatsioon. Vene valitsus kutsus sõjaväkke oma tagavara- ja maakaitsemehed. Mis oli siis korraga juhtunud? Elu oli korraga võtnud teise pöörde. Juba saadi teada, et Saksamaa on kuulutanud Venele sõja. Vene väed saadeti Saksamaa, Austria ja Türgi vastu; algas suur Maailmasõda. . .

Albert Laane, kui I järgu maakaitseväge-lane, kuulus ka mobilisatsiooni alla. Talle toodi vallamajast käsk ja juba teise päeva

õhtul pidi ta ilmuma raudteejaama, et sõita oma maakonnalinna, Rakveresse, sõjaväekomisjoni. Seal võeti ta väeteenistusse ja saadeti kubermangu linna maakaitse rügementi-drušinasse. Anti kätte püss ja alati sõjalise õppusega. Kuid siiski — seal teda kaua kohal ei peetud. Enne tema ärasõitu külastas teda tema ema, kes suure vaevaga vallast oli loa saanud, et linna sõitu ette võtta oma poja Albertiga kohtamiseks. Oli ju nüüd kogu raudteeliikumine peamiselt sõjavõimude käsutuses. Kõik oli frondi teenistuses, kuhu saadeti sõdureid ja sõjaväerustust. Erasisikud olid nagu tahaplaanile jäänud. Nüüd oli sõda, sõjaolukord ja sentimentaalsusel polnud siin midagi kaasa rääkida. Olid vaid käsud ja sõjaväelised korraldused. Igal pool oli sõjaväe distsipliin.

Albert Laane oli aga juba sõdur ja kandis Vene sõduri varustust. Ka raudteedki olid tema ja temasarnaste sõdurite kasutuseks ja veoks igale poole, kuhu väeülemus neid käsutas. Kurb oli emal pojast lahku da ja teda saata ära tundmatusse, võõra rahva ja keele sekka, vastu võib olla surmalegi. Kurvalt sõitiski ema koju, poeg Albert aga saadeti ešeloniga varsti Vene pealinna Peterburi ja sealt ühte pealinna läheduses olevasse Soome-Ingeri külla. Kodus aga oodati Albertilt suure põnevusega kirju. Septembrikuul hakkasidki tulema Albertilt kirjad, mis kandsid vaid postitemplit: tegevast väest.

*

Kirjutatud 23. sept. 1914. a.

Mina tulen teid oma kirjaga tervitama ja küsin, kuidas teie pool asjad on. Kas olete kõik terved? Ema, kuidas on sinu tervis? Kuidas oled elanud? Kas Juta, Johannes ja Leida on ka terved? Minu tervis on praegu, Jumal tänatud, hea. Haige ei ole mina siia maani veel kordagi olnud, aga muidu on minu elu üsna vilets. Süüa saame ikka vanamoodi — kaks korda päevas. Meie oleme praegu Peterburi linnast 35 versta eemal ühes Soome-Ingeri külas korteris. Kuid hakkame siit varsti ära minema ja sõidame vist Austria raja poole.

Meie ootame iga päev äraminemist. Meid on ju arvatud sõjaliini kõvendamiseks. Esimesed ešelonid on juba sõjaväljale sõitnud. Saab näha, kas minu silmad saavad oma armast kodumaad näha või oli see viimane nägemine, kui teie mind Kõrve vaksalist ära saatsite. Oh, armas ema, ära sellepärast kurvasta ühtigi. Palu minu eest, et mina saaks oma Eestimaad näha ja üks

kord koju reisima ja et ükskord saaks sõda lõppema.

Ah, vilets on minu elu küll, aga miskit pole teha. Teie heidate õhtul magama oma pehmele asemele, aga mina pean heitma paljale põrandale. Sinel on mul tekiks ja padjaks kebka. Praegu oleme küll veel varju all, aga Jumal teab, kus saame veel olema ja külmetama. Ööselgi ei saa unerahu. Oh, armas vend, kui sina ükskord ka seda leiba tuled sööma, mis mina sõön siin, siis katsu mõni sõna vene keelt ära õppida. Küll on vilets ilma selleta kroonut teenida. Palka olen ka juba saanud. Pesu eest sain 1 rubla 40 kopikat, kahe kuu eest anneti palka 98 ja pool kopikat ja leivaraha sain 23 kopikat. Kodus olid minul ilusad sissetulekud, kuid nüüd pean 50 kopikaga rahul olema. Muud uudist ei tea nüüd kirjutada. Kui mina uude paika sõidan, küll mina siis kirjutatan. Ärge mulle aga vastust jätke saatmata. Nüüd jätan ema, vennad ja õed teid seekord jumalaga ilma silma nägemata. Terviseid kodumaal kõigile, kes mind tunnevad. Jään nüüd teie Albert Laane.

Kirjutatud 21. detsembril.

Mina tulen sind tervitama, armas vend, ja pärima, kuidas teie elu on? Kas olete kõik terved?

Vana ema kurtis minule omas kirjas, et tema leinab mind alati taga. Armas ema, ära ikka enneaegu hauda mine, mina tahan sind väga näha saada, kui kodumaale tulen.

Mina olen praegu puhkusel eesliini taga, kolm korda olen tule ees käinud ja vaenlase kuulid ei ole minule midagi paha teinud. Praegu pean täidega lahinguid, sest need teevad mulle liiga. Kaks kuud, kui viimati saunas käisin. Ühe korra pesin pesu ja kuivatasin tule ääres ja panin kohe selga. Nüüd mina hakkatan teid paluma, kas olete nõnda lahked minu vaese vastu ja saadate mulle pesu. Kindaid ega sukki ma ei taha, neid mul on omal. Saatke söögikraami ja suhkrut. Kui teil siga on tapetud, siis saatke liha ka ja muud, mis teie oma lahkest südamest veel soovite saata. Saatke ka üks suur taskunuga, ilma ei saa läbi.

Mulle tuli üks pakk ja mina rõõmustasin selle üle, et mind on meeletuletatud ja mulle kingi saatsite.

Seal sees oli 3 pakki tubakat, piip, üks sall, 2 pakki suitsu, 1 nael suhkrut ja kõrvalapid, kringlid, üks pakk teed, kirjakraam, pliiats ja tubakakott.

Nüüd palun mulle uus pliiats saata. see on rabe, ei kannata kirjutada ja läheb kat-

ki. Saatke hea kõva pliiats ja mis on pealt kollane.

Mina tänan teid südamest, et mulle paki olete saatnud. Meil on praegu külmad tuuled ja lund on õige vähe. Muud ma kirjutada enam ei tea ja hakkan oma kirja lõpetama.

Nüüd jätan teid, armsad vennad ja õed ja armas ema, teid jumalaga ja jään teie vastust suure igatsusega ootama.

Alb. Laane.

28. detsembril.

Mina tulen teid jälle üürikese aja pärast teretama ja küsin, kuidas teie jõulud läksid.

Ära ema mind ikka leina taga, küll mina ikka lihavõtteks koju tulen. Siis korja mulle kanamune valmis. Enne ma ei saa ikka vist tulla kui sõda ära lõpeb. Siis tahan sind veel elava silmaga näha ja teid, vennad ja õed, ükskord tervitada kodumaal.

Nüüd ma hakkan oma elu teile rääkima. Mina olen praegu terve ja olen jõuluid pidamas. Kolm korda olen juba tule ees käinud ja olen tervelt tagasi tulnud. Oh, küll oli raske võidelda vaenlase vastu. Aga Jumal on minu palveid võtnud kuulda ja mina olen tervisega seekord jälle ära pääsenud. Ühe korra pidi surm silma ees olema, aga Jumal aitas mind ja mina pääsesin eluga. Üks suurtüki pomm tuli ja mattis mind mulla alla, kui meie kaevikus olime vaenlast luuramas. Teised tõmbasid mind ära ja minu tervis oli hea.

Nüüd ei tea millal jälle tule ette lähme.

Praegu on jõulud küll head. Ma sain üks nael saia, üks nael vorsti, 10 kringlit ja sooja vesti, kaks paari sukki ja ühe paari kindaid, silmrätiku, ühe paari pesu ja salli. Need olid heade inimeste poolt tehtud ja meile sõjameestele saadetud.

Raske mul praegu küll ei ole, kuid see siiski pole kodu. Kodus oleks söönud parema meelega soola ja leiba ja oleks rahul olnud.

Mina ei või kõike kirjutada. Meile on ära keelatud. Küll ma teile kord räägin, kui koju tulen.

Palun saatke mulle, mis ma kirja läbi olen teilt palunud.

Nüüd hakkab mina oma kirja seekord lõpetama ja teiega jumalaga jätma. Armsad vennad ja õed, armas ema, nüüd jätan teid jumalaga ilma käeandmata ja ootan teilt vastust.

Albert.

Kirjutatud 20. jaanuaril 1915. a.

Mina tulen sind, armas vend ja õed ja ema, jälle üürikese aja pärast tervitama ja tänan teid, et teie minule paki saatsite ja halastasite minu peale.

Mina olen praegu nii kui ärapõlatud teie seast.

Mina saatsin Miilile ka 17-mal kirja ja kui ta selle kätte saab, las kirjutab minule kohe vastust.

Mina sain parajasti paki kätte, kui olin liinilt ära. Öösel läheme jälle linile tagasi. Meid vahetatakse iga nelja päeva tagant ära. Kuidas minul nüüd õnn jälle õnnistab, seda mina ei tea.

Palun küll Jumalat, et tema minu palvet kuulda võtaks ja päästaks mind sellest viletsusest, vaeva ja risti alt ära.

Kui mina tervelt ära tulen, küll mina siis teile kirjutan. Enne ärge oodake mult kirja. Aga kui ma enam elavate kirjas pole, küll siis Jumal teile unes kirjutab, kuidas minuga lugu on.

Kui peaks tervisega ära tulema, siis oleme 20 päeva puhkamas ja läheb üks teine polk meie asemele ette.

Vaenlase kuulid on mind juba julgeks teinud ja sõjamüraga olen juba harjunud. Algul oli kole küll tule ette minna, aga nüüd ei ole enam kedagi karta.

Meil on vastastikku tule andmine. Kuulid lendavad kui parrud üle meie peade. Meie oleme ise koobastes ja kui vaenlane ligi tuleb, siis anname aga tuld. Tikuvõitlust pole mul veel ette tulnud.

Jah armsad, küll on raske.

Täna öösel, kui teie magate, pean mina vaenlasega võitlema.

Oh, millal lõpevad need päevad ja millal tuleb mulle õnnis rahu. Kas saan mina veel oma Eestimaad näha või leian siin oma elu otsa?

Nüüd lõpetan oma kirja ja jätan teid jumalaga.

Jumalaga armas ema, jumalaga armsad õed, jumalaga armsad vennad ja tervist Eestimaale ja kõigile, kes minu tunnevad. Jumal aidaku teid kõiki ja andku teile tervist kodumaal elada.

Teie Albert Laane.

*

See oli viimane kiri, mis omaksed Albertilt said. Küll kirjutasid omaksed talle kirju, kuid vastust nendele ei järgnenud. Oodati põnevusega, ehk Albert siiski kirjutab. Kuid Albert ei kirjutanud enam...

Ta oli rahu leidnud, ehk küll võõral maal ja võõral pinnal, see sõdur, kes oma kodumaad nii armastas ja kel puudus võimalus oma kodumaa Eesti rügementides sõdida Vabadussõja ajal.

Albert jäigi teadmata kadunuks...

Ametlik osa.

KAITSEVÄGEDE ÜLEMJUHATAJA KÄSUKIRI

Nr. 19.

Tallinnas, 14. jaanuaril 1935. a.

(Kaitsevägede staap.)

Viin üle ja määran teenistuse huvides major Johannes Eduard Tamm'e 1. suurtükiväegrupist — soomusrongi-rügemendi ülema abi kohustetäitjaks, arvates 16. jaanuarist s. a.

Alus: O. T. S. § 121 p. 1, § 133 p. 1.

J. Laidoner.

Kindralleitnant,
Kaitsevägede ülemjuhataja.

KAITSEMINISTRI KÄSUKIRI

Nr. 9.

Tallinnas, 12. jaanuaril 1935. a.

(Kaitsevägede staap.)

Avaldan väeosajuhatajate aukohtu koosseisu 1935. aastaks:

Eesistuja: kindralmajor O. Heinze.

Liikmed: kindralmajor G. Jonson, kindralmajor J. Roska, kolonel H. Brede, kolonel J. Kruus.

Tagavaraliikmed: kolonel A. Traksmann, kolonel A. Jaakson.

Aukohtu koosseisu kohustetäitmisele asuda arvates 1. jaanuarist 1935. a.

Õiendus: Ohv. aukohtute seadl. §§ 17, 26, 30, Kamini ksk. nr. 231 § 2 — 1934. a. ja lj. nr. 2059.

P. Lill,

Kindralmajor,
Kaitseminister.

Sport kaitseväes.

Spordivõistlused Tallinna garnisonis.

Poksivõistlused

korraldab Tallinna Garnisoni spordikomisjon 19. ja 20. jaanuaril s. a. „Sõdurite Kodus”, algusega mõlemal päeval kell 2000. Võistlused on 1935. a. garnisoni meistri nimele ja neist võivad väljaspool võistlusi osa võtta garnisoni meistri nimele ka 1934. a. Eesti meistrid.

Võistlused peetakse ühes klassis ja kuues kehakaalus: sulg-, kerge-, kergetesk-, kesk-, poolraske- ja raskekaalus. Iga garnisoni väeosa võib esitada võistlustele osavõtjaid piiramatul arvul.

Spordikomisjoni korraldusel algasid juba Sõdurite Kodus kaitseväelastele poksikursused hr. Kuk'e juhatusel ja neist võtab osa kuni 80 kaitseväelast. Seepärast on loota, et eelolevad poksivõistlused suure konkurentsi tõttu kujunevad suurimateks ja vaatamiseväärilisteks võistlusteks.

Maadlusvõistlused

korraldab spordikomisjon eelmise aasta eeskujul koos K. L. Harju Malevaga 26. ja 27. jaanuaril s. a., samuti „Sõdurite Kodus”, algusega kell 2000.

Võistlused toimuvad seitsmes kehakaalus ja iga kehakaalus esitab kumbki organisatsioon kaks maadlejat. Mõõdaläinud aastal pidas garnison Harju malevaga kaks võistlust; neist esimese võitis K. L. Harju maleva ja teise — Tallinna garnison.

A.-S. „Kreenbalti” poolt on maadlusvõistlustele välja pandud suur hõbe õllekann, mida tuleb kaitsta 5 korda järjesti või 8 korda vaheldamisi.

Käsipallivõistlused.

Garnisoni väeosadevahelised käsipallivõistlused korv- ja võrkpallis peetakse algusega 29. jaanuaril s. a. Tondil, Sõjakooli võimlas.

Võistlused on kahe miinuse süsteemis ja neist võivad osa võtta iga garnisoni väeosa ühe meeskonnaga.

Eesti talimängud veebruaris.

2. ja 3. veebruaril s. a. korraldatakse üle riigi suuremates keskustes talispordi päevi, kus peetakse mitmesuguseid talispordi võistlusi ja demonstratsioone. Suuremaulatuslikumad võistlused ja demonstratsioonid viiakse läbi neil päevil Tallinnas ja Nõmmel.

Talimängudest võtavad osa kaitsevägi, kaitseleit, spordiseltsid, politsei jne. Loodetavasti võtavad osa talimängudest ka koolid.

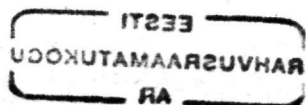
Ühel ajal talimängudega peetakse 3. veebruaril Tallinnas suured veeremänguvõistlused. Kell 1130 algavad klubidevahelised võistlused „Sõdurite Kodu” veeremänguteedel ja kell 1600 — üleriiklikud individuaalvõistlused „Estonia” veereteedel.

J. L-ks.

Vastutav toimetaja kolonelleitnant J. Rimmel. Tegev toimetaja major J. Kõrge.

9. üksikule jalaväepataljonile XVI aastapäevaks **soovivad õnne:**

<p>Selts „9. JALAVÄE POLK“.</p> <p>Tel. kv. 7. Karja 38.</p>	<p>Sõjaväe Majandusühisuse PÄRNU OSAKOND.</p> <p>Tel. 2-97. Rütli 27.</p>
<p>Kaitseliidu PÄRNU MALEVA.</p> <p>Tel. 2-64. Rütli 40.</p>	<p>Kaitseliidu PÄRNUMAA MALEVA.</p> <p>Tel. 2-75. Kõie 2.</p>
<p>A.-S. PÄRNU LINATÖÖSTUS.</p> <p>Tel. 1-25. Rääma 38.</p>	<p>Õlevabrik o.-ü. A. BLIEBERNICHT.</p> <p>Tel. 1-46. Suur-Jõe 10/12.</p>
<p>A.-S. Krediit Panga PÄRNU OSAKOND.</p> <p>Tel. 1-13. Rütli 42.</p>	<p>Ühispank PÄRNU EESTI LAENU-HOIU ÜHISUS.</p> <p>Tel. 3-44. Rütli 40.</p>
<p>Singer Sewing Machine Company PÄRNU OSAKOND.</p> <p>Tel. 3-34. Rütli 36.</p>	<p>Kaubamaja A.-S. HEINRICH PULS.</p> <p>Tel. 2-59. Kuninga 19.</p>
<p>Leivavabrik „CIBUS“.</p> <p>Tel. 49. Aleksandri 2.</p>	<p>Pärnumaa PÖLLUMEESTE ÜHISPANK.</p> <p>Tel. 2-20. Rütli 47.</p>
<p>Kullasepp ja graveerija JAKOB MITT.</p> <p>Pärnu. Rütli 32.</p>	<p>Majatarbete kauplus A. LEVIN.</p> <p>Pärnu Rütli 41.</p>
<p>Riidekauplus A. ANNUS.</p> <p>Tel. 4-03. Rütli 25.</p>	<p>PÄRNUMAA TEATAJA.</p> <p>Tel. 3-23. Rütli 47.</p>

9. üksikule jalaväepataljonile XVI aastapäevaks soovivad õnne:

<p>Kaubamaja VENNAD JEERIK.</p> <p>Tel. 4-94. Jänesselja 17.</p>	<p>Suurveski J. PUHK ja POJAD Pärnu osakond.</p> <p>Tel. 1-90. Pikk 6.</p>
<p>A.-S. GLOBUS'i saapavabriku Pärnu osak. ja „UNION“ jalanõude ladu.</p> <p>Tel. 3-34. Rüütli 45.</p>	<p>Raadio-, muusikariistade- ja noodikauplus O.-Ü. „ESTO-MUUSIKA“.</p> <p>Tel. 4-04. Rüütli 41.</p>
<p>Restoran-Baar „PARK“. Omanik E. Püss. Kabaree. Naiskapell.</p> <p>Tel. 3-22. Riia 6.</p>	<p>Pärnu VABATAHTLIK TULETÖRJE.</p> <p>Tel. 30. Puuturg 7.</p>
<p>Trikoo- ja riidetööstus OTTO BESTER ja Ko.</p> <p>Tel. 4-59. Jannseni 33.</p>	<p>Õpetajate kooperatiivühing „LIIT“.</p> <p>Tel. 1-73. Rüütli 40.</p>
<p>Kübaratööstus ja moeäri L. GORDIN.</p> <p>Tel. 3-67. Rüütli 18.</p>	<p>Optika-, kellasepa- ja fotoäri PAUL KAASIK.</p> <p>Pärnu. Rüütli 41.</p>
<p>Kulla- ja kellasepa töökoda J. RAUDSEPP.</p> <p>Pärnu. Rüütli 47.</p>	<p>Moeäri J. MARTIN.</p> <p>Tel. 1-94. Rüütli 29.</p>
<p>Muusikariistade-, elektri ja jahitarvete äri OSKAR WIEGANDT.</p> <p>Tel. 2-17. Rüütli 24.</p>	<p>„CAFE GRAND.“</p> <p>Tel. 3-60. Kuninga 25.</p>
<p>Riide- ja valmisriiete äri J. GOLDBERG ja POEG.</p> <p>Tel. 4-42. Rüütli 41.</p>	<p>A.-S. SAKU ÕLLEVABRIKU Pärnu ladu.</p> <p>Tel. 1-33. Pühavaimu 15.</p>